

KENTSEL GELİŞME VE KENTLEŞME SÜRECİNDE NİĞDE

Mehmet ÖZEL*

Özet

Türkiye’de kentleşme, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bir toplumsal olgu olmadığı için, “aşırı, sağlıksız” bir biçimde gerçekleşmektedir. Bu gerçeklik, Türkiye’de yerel birimler düzeyindeki “kentleşme süreçleri” için de geçerlidir. Diğer taraftan, sanayileşme süreçlerinin yetersizliği, az gelişmiş ülkelerde görece küçük kentlerin kentleşme hızının oldukça yavaş gerçekleşmesini beraberinde getirdiği de ileri sürülebilir. Bu çalışmada Niğde ili kentleşmesi değerlendirilmektedir. Kentleşmesi “yavaş” olan Niğde’de, buna bağlı olarak, diğer kentleşmesi hızlı büyük kentlerimizde görülen birçok sorunun, sorun düzeyine çıkmadığı söylenebilir. Ancak Niğde bağlamında “hızlı” kentleşmemek, “kırsal niteliklerin” yoğunluğunu ve buna bağlı sorunların varlığını korumasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca, kentleşmenin hızının düşüklüğü, sorunları sadece göreceleştirmektedir. Bu çalışma, bir anlamda bu iki duruma ışık tutmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kentleşme, Kentsel Gelişme, Türkiye’de Kentleşme

Abstract

Because the urbanisation in Turkey, like in other developing countries, is not a social phenomenon emerged in relation with industrialisation, it is turning up to be "extreme, unhealthy". This reality is also true for the "urbanisation processes" at the level of local units in Turkey. On the other hand, it can be argued that the inadequacy of industrialisation process in Less-developed countries brought about slow rate of urbanisation in relatively small towns. In this study, urbanisation in Niğde province will be evaluated. Many of the problems observed in big cities having fast urbanisation do not emerge as a serious problem because urbanisation is relatively "slow" in Niğde. However, in context of Niğde, the lack of "fast" urbanisation brings about ruralisation and the perpetuation of the problems related to it. Furthermore, the speed of urbanisation, whether it is high or low, only changes the size of the problems. This study sheds light on these two points.

Key Words: urbanisation, development in city, urbanisation in Turkey

GİRİŞ

Kentleşme, esas itibarıyla sanayi devriminin beraberinde getirdiği bir olgudur. Bu nedenle, kentleşme, sanayi devriminin toplumsal ve ekonomik yapıda, nüfus yapısında ve mekânda yaratmış olduğu değişim ve dönüşümün temel bir yönünü yansıtır. Türkiye’de bilinen anlamda sanayileşme süreci ortaya çıkmamış olmakla birlikte Batıdaki gelişmelerin düşük düzeyli yansımalarının, Türkiye’de Osmanlı’nın son yüzyılından itibaren görülmeye başlandığı söylenebilir.

Bununla birlikte, kentleşme esas itibarıyla Cumhuriyet döneminde bir toplumsal olgu olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetle birlikte, önceki dönemden oldukça farklı anlayış ve kurumlaşmaya gidilen Türkiye’de, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra hızlı bir değişim sürecine girilmiştir ki, bu değişim, ekonomiden toplumsal ve kültürel alana, idari ve siyasi yapılara kadar geniş bir alanı içermektedir.

Bu değişimin kendisini hissettirdiği temel alanlardan birisi de kentsel mekânlar olmuştur. Bu dönemde görülmeye başlanan hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşme ve kentsel alanların görece çekici etkisi, nüfusu kırsal alanlardan kentsel alanlara hızla çekmeye başlamış; ortaya çıkan göç olgusu, Türkiye kentleşmesine bu tarihe kadar görülmemiş bir boyut kazandırmıştır.

* Yrd.Doç.Dr. , Niğde Üni.İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi

Türkiye’de kentleşme, kentsel alanların çekici etkisinden çok, kırsal alanların itici etkisi altında gerçekleşmiştir ki, kentleşmenin günümüzde de bu temel karakteristiğini koruduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde kentsel gelişmenin temel dinamiğinin de kırsal alanların iticiliği olduğu söylenebilir. Böyle bir özelliği ortaya çıkaran ana unsur ise, kentleşmenin dinamiğinin sanayileşme olmamasıdır. Batı’da kentleşme, temel bir toplumsal olgu olarak sanayileşmeye bağlı ve onu takip eden bir hızda kendini gösterirken; Türkiye’de bu biçimde sağlıklı bir kentleşmeden söz edilememektedir.

Tarihsel bir kent olan Niğde’nin tarihsel süreç içinde kentleşmesinin oldukça yavaş/durağan kaldığı söylenebilir ki, Niğde kenti bu kentleşme özelliğini yakın tarihlere kadar korumuştur. Sürekli olarak dışarı göç veren Niğde’nin kentleşme sürecinde 1992’de üniversitenin kurulmasıyla önemli bir değişim yaşandığı gözlemlenmektedir.

Kentsel Gelişme ile bir kentin mekansal, tarihsel ve yapısal yönlerini içeren bütüncül bir gelişmesi anlatılmaktadır. Bu çalışmada Niğde’nin kentleşmesi, “Kentsel Gelişme” kavramı, bu kavramlaştırmanın temel yöntemlerinden olan “nüfus tahminleri, istatistik, toplumsal araştırmalar” gibi teknikler ve Türkiye’nin temel kentleşme süreci ve sorunları çerçevesinde incelenmektedir.

KENTSEL GELİŞME: TEORİK TEMELLER

a. Kentsel Gelişme Kavramı ve Niteliği

Kentsel Gelişme kavramı, son on yıllarda “kent imarı” ve “kentsel planlama” çerçevesinde kentlerin siyasal biçimde yönetilen mekansal gelişmesini niteleyici olarak öne çıkmıştır. Bunda “Kentsel Gelişme Planlaması”nın etkili olduğu söylenebilir. Çünkü kentsel gelişme planlaması, 1970’lerde politik yönetme hakkı yanında ekonomik ve sosyal gelişmeyi de yönlendirme hakkı biçiminde genişleme göstermiştir. Ancak yaşanan deneyimler, bu kapsamlı düzenleme yetkisinin geri alınmasına ve dolayısıyla mekansal genişlemeye ilişkin planlama kavramının büyük ölçüde sınırlandırılmasına yol açmıştır (Albers, 1998:572).

Kentler ve kentlerin gelişiminin, dışsal bağımlılığın ve içsel yapının ortak etkisinin ürünü olduğu söylenebilir. Özel ve kamusal kuruluşların yatırım ve yer seçimi kararları, nüfustaki göç hareketleri ve değişik insan etkinlikleri kentsel gelişmede rol oynayan önemli etkenler olup; bu etkenler bir taraftan yerel yönetimlerce değer taraftan ulusal otorite tarafından etkilenmektedir. Söz konusu bu etkenler yerel düzeyde kimi sonuçlar doğurmakta ve dolayısıyla bir takım tepkiler oluşturmaktadır (Hamm ve Neumann, 1996:183).

Kentsel gelişme ile bir kentin mekansal, tarihsel ve yapısal yönlerini içeren bütüncül bir gelişmesi anlatılmak istenmektedir. Bu kavramdan bir taraftan bütün bir kentin planlanması ve gelişimi diğer taraftan kentin her bir parçasının ayrı ayrı gelişimi konuları anlaşılabilir (<http://de.wikipedia.org>).

Kentler, hiçbir şekilde binaların, tesislerin ve insanların belirli bir şekilden yoksun biçimde bir araya geldiği yapılar değildir; tersine tipik mekansal, toplumsal ve döneme özgü oluşumları görmeye olanak veren komplike ve yüksek düzeyde farklılaşmış yapılardır. Sanayi toplumlarında mekansal farklılaşmanın en önemli boyutu olarak, toprağın kullanımında uzmanlaşma ve (toplumsal tabakalaşmaya, aile döngüsü içindeki konuma ve etnik-kültürel aidiyete göre) toplumsal ayrışmanın (segregation) görülmesidir. Kentsel alanda mekansal dağılım örneğini en iyi şekilde Chicago Okulu’ndan Burgess’in geliştirdiği “Yoğunlaşmış Bölgeler Kuramı”nın ortaya koyduğu söylenebilir (Hamm ve Neumann, 1996:229). Bu kuram, iki kabulden hareket etmektedir;

1. Kentler, yerleşim yeri avantajları çerçevesinde ortaya çıkan rekabetin etkisi altında sürekli olarak değişime uğramaktadır.
2. Kentler, herhangi bir kentsel bölümde, kentin diğer bölümleri lehine sonuçlar doğurmayan değişiklikler görülmesinin olanaklı olmadığı bütüncül yapılardır.

Diğer taraftan, kentler toplumsal çatışmaların nedeni olarak da görülemez; tersine buralar bu çatışmaların ortaya çıktığı mekanlar olarak değerlendirilmelidir. Kentlerde bir paylaşım mücadelesi söz konusudur. Burada elde edilebilir bir çıkar çerçevesinde tarafların, sahip oldukları konumlarının getirdiği koşulları optimalleştirmeye dönük bir paylaşım mücadelesinden söz edilebilir (Hamm ve Neumann, 1996:192). Ki bu mücadele, bir toplumsal olgu olarak kentsel gelişmenin itici etkenlerinden biri şeklinde değerlendirilebilir.

Yerel yönetimlerin faaliyet alanlarının hepsinin mekanla ilgili olduğu ve bu nedenle de belirtilen mücadele çerçevesinde zorunlu olarak güncel kaldığı söylenebilir. Bu yüzden bu konular, yerel yönetimlerin mekanla ilgili planlama faaliyetlerine ve temel araçları içine, diğer bir deyişle imar planları (Bauleitplanung)'na girmektedir. Bu faaliyetlerin bir kısmı arasında çok sıkı ilişki bulunmaktadır; örneğin, kentsel yenileme ile ulaşım, benzer şekilde yerel yönetimlerin çevre politikaları arasında olduğu gibi. Diğer taraftan yerel yönetimlerin ekonomi politikaları da konut politikalarındaki kesinlik kadar, elverişli kentsel alanların likiditesine bağlı olduğu ileri sürülebilir. Burada elverişli alanların zorunlu olarak tercih edilmesi ve bunların hukukça güvence altına alınması kentsel planlamanın bir işlevidir (Albers,1998:572).

Kentsel gelişme çerçevesinde mekana ilişkin bütün taleplerin sorunsuz bir şekilde yerine getirildiği söylenemez. Burada, belediyelerin yönetim sınırları dolayısıyla mekana ilişkin bir sınırlılık veya doğal özellikler dolayısıyla yeni imar alanları açamama ya da mali sıkıntılar engelleyici bir işlev görmektedir. Ayrıca kentsel alandaki belirli bölgelere veya değişik kentsel etkinliklerin yürütüldüğü alanlara ilişkin, çoğunlukla bir biriyle rekabet eden talepler görülmekte ve bu durum da planlama faaliyetlerinin şekillenmesinde önemli oranda belirleyici olmaktadır. Hatta yerel yönetimler, kendi planlama öncelikleriyle uyuşmama pahasına böyle bir planlama girişiminde bulunmak zorunda kalmaktadır (Albers, 1998:572).

1960'larda kentsel gelişme planlaması kavramının ortaya çıkmasına yol açan değişik etkinlik alanlarının giderek artan bir şekilde iç içe geçmiş görünümü, "dinamik bir sosyal yaşam bakışı altında, sistemli bir belediyecilik işlevi ve belediye yönetimi altındakilerin yararı için, maddi ve maddi olmayan koşulların sürekli iyileştirilmesi ve bunun kalıcı hale getirilmesine dönük etkinliklerin tümü" olarak kavramlaştırılmıştır. Bu yaklaşım, dinamik bir belediyenin oluşması ve geliştirilmesine yönelik bütün faaliyetlerin genel görünümü olarak okunabilir. Mekansal gelişme planının (Stadtentwicklungsplanung) en önemli uygulama aracı, temelleri 19. yy'a kadar giden ve hukuksal bağlayıcı olan imar planları (Bauleitplanung)'dır. Mekansal gelişme planının esasını iki plan tipi oluşturmaktadır: Toprak Kullanım Planı ve Yapılaşma Planı (Bebauungsplanung) (Albers,1998:573). Toprak kullanım planı, bütün bir belediye topraklarında belediyenin öngörülen gereksinimlerine göre amaçlanan, kentin yapılaşma gelişiminin ürünü olan toprak kullanım biçimini ifade etmektedir. Yapılaşma planı ise, kentin değişik bölümleri için hukuksal bağlayıcılığı olan bir plan olup; belediyenin topraklarıyla sınırlı ve parsel kullanımı türe, orana ve yükseklik bölgelemesine göre belirlenen planlardır. Kentsel alanlarda özellikle mekansal gelişme planlaması yoluna

gitmek çağımızda kaçınılmaz gözükmektedir. Çünkü, yeryüzü gezegeninin ekolojik sisteminin taşıyabilirlik kapasitesi sınırlı olup; bu durum, insanların mekandan yararlanmalarında da sınırlılıklar oluşturmaktadır (Adrian ve Adrian, 1990:61).

b. Kentsel Gelişmenin Araçları ve Yöntemleri

Kentsel gelişmenin önemli araçları olarak şunlar belirtilebilir:

- Bütün bir kenti içeren kentsel gelişme planı,
- Her bir kentsel parçayı içeren, kentsel kesimlerin geliştirilmesi planları,
- Değişik uzmanlık alanları planları,
- Kentsel gelişim projesi/altyapı projesi,
- Kentsel gelişim programı,
- Yerel sürdürülebilirlik stratejisi (iyi yönetim ilkesi),

Ayrıca kentsel planlamayla da ilişkili olarak şu araçlar da eklenebilir;

- Kentin bütün bir alanını kapsayan toprak kullanım planı,
- Yapılaşma planı,
- Kentsel tasarı planı ve uygulama planı

Kentsel gelişme çerçevesinde yararlanılan yöntemlerden bir kısmı da şu şekilde belirtilebilir: süreç analizi, nüfus tahminleri, yönetim araçları ve istatistik, kentsel gelişmeye ilişkin analiz ve raporlar, siyasal analiz, yurttaş katılım teknikleri, yönetim teknikleri, planlama formları, uygulamalı ve sayısal toplumsal araştırmalar (<http://de.wikipedia.org>).

Bir kavram olarak “kentsel gelişme”, buraya kadarki açıklamalardan anlaşıldığı üzere, kent yönetiminden sorumlu kamusal birimlerin bilinçli ve organize faaliyetlerini içerdiği söylenebilir. Bu çalışma, Niğde kentleşmesi ve kentsel gelişmesi dolayımında, bu bilinçli ve organize faaliyetlerin nasıl başlatılıp yürütüldüğünü değil, bunların uygulaması sonrasında ortaya çıkan ve toplumsal yapıya ve mekana yansıyan sonuçlarının değerlendirilmesi biçimindedir.

1. NİĞDE KENTSEL TARİHİ

Niğde'nin, Evliya Çelebi'nin “Seyahatnamesi”ne dayanarak Doğu Roma imparatoru Kayser Augustus tarafından inşa edildiği ileri sürülüyorsa da, bunu doğrulayacak kentsel hiçbir eserin bulunmaması bu tezi zayıflatmaktadır. Buna karşın “Nikita” isminde biri tarafından kurulduğu ileri sürülmektedir ki, bu görüş biraz daha öne çıkmaktadır (Hayri, 1994:77).

Kayseri'den Güney Toroslara ve Kilikya Ovasına doğru uzanılırken, eski dönemlerden beri ticaretin ve istilaların güzergahı olarak kullanılan yol üzerinde Andabalis, Tyana, Cyzistra, Caena ve Podandus gibi tarihi şehirlerin bulunduğu bu kadim yol takip edilir. Arapların “Tuvana” dedikleri Tyana kenti, 705 yılında Arapların egemenliğine girmiş; Abbasi Halifesi El Memun tarafından yenilenen kent, halifenin ölümü üzerine kendi haline terk edilmiştir. Tyana'nın bu şekilde kentleşmesinin akamete uğraması, Niğde'yi bölgenin başlıca kenti haline getirmiştir (Gabriel, 1962:17).

Günümüzde Niğde kenti'nde Roma ve Bizans devrinden kalma herhangi bir kalıntıya rastlanılmamaktadır. Ayrıca kentin adı ve kökenine ilişkin de eldeki belgeler somut bir veri sunmamaktadır. Günümüzdeki kullanım biçimiyle “Niğde” sözcüğünün, Ortaçağlardaki yazılışından oldukça farklı olduğu belirtilmektedir. Buna göre o dönemlerde “Nekida” veya “Nekide” ya da “Neghide” kullanılıyordu (Gabriel, 1962:17).

Niğde'nin bugün “Alaaddin Tepesi” olarak adlandırılan tepe etrafında yapılaştığı; kentsel gelişmenin, çevrede bulunan tepe bölgelerde ayrı ayrı birer köy biçimi

oluşturacak şekilde mahalleler şeklinde gerçekleştiği görülmektedir (Galanti, 1951:7). Hicri 434 [miladi 1042] yılında bir kasaba yerleşimi olan Niğde, Selçuklu Türklerinin hakimiyetine geçmiş; Selçukluların yıkılmasıyla Karamanoğulları'na, daha sonra Yıldırım Bayezid devrinde Osmanlı egemenliğine girmiştir (Hayri, 1994:78).

1922'lerde Niğde ilinin nüfusu 198.251 olup; bunun 148.700'ü Müslüman ve 49.551'i Ortodoks idi. Müslüman nüfusun çoğunluğu Türk olup; 93 Harbinden sonra bu bölgeye Çerkezler zorunlu göç çerçevesinde gelmişlerdir. Bu tarihlerde az da olsa Boşnak ve Arnavut muhacirler de burada bulunmakta idi (Hayri, 1994:37).

Kentler, bilindiği gibi, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol işlevlerinin toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir (Kıray, 2003:28). Ancak temelde "sanayi merkezli" bu kent tanımlaması, sanayi devrimi sonrası dönemin bir yaklaşımıdır ve tabii ki bugün için temel geçerli tanımlamadır. Bununla birlikte Anadolu kentlerinin, diğer bir çok Asya ve Kuzey Afrika kentleri gibi, sanayi devrimi öncesi Avrupa kentleriyle benzeştiği ve bu anlamda birer "sanayi öncesi kenti" (Sjoberg, 2002:37) özelliği taşıdığı söylenebilir. Ancak diğer gerçek de şu ki, eski tarih dönemlerinden bu tarafa değişik niteliklere sahip kentler buluna gelmiştir. Bu çerçevede Niğde de eski kentlerden birisidir ve tarihsel Ortadoğu kentlerinin temel özelliklerini yansıtır. Niğde, Grünebaum'un, caminin hakim unsur olduğu "Ortadoğu kentleri" tanımına (Kıray, 2003:58) tarihsel olarak uygun düşer. Tarihsel Niğde, savunma ve idare işlevi, kalesi, camisi ve bunlara yakın çarşısı ile bir kompleks oluşturur. Buna karşın Cumhuriyet dönemi Niğde'si ise, Osmanlı İmparatorluğunun özellikle 19. yüzyıl merkezîleşme eğilimlerinin bir yansıması olarak, "Barok şehirciliği"nin izlerini taşır. Barok şehirciliği, "sarayı merkez alan" bir kentsel planlamayı içerir (Keleş, 2002:114) ki, Niğde bu dönemde "hükümet Konağı" (saray) merkezli bir kentsel biçime sahiptir.

2. CUMHURİYETİN İLK DÖNEMLERİNDE NİĞDE

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve I. Dünya Savaşı yıllarında Niğde ili halkının sosyo-ekonomik açıdan önemli sıkıntılar gördüğü kaydedilmektedir (Yılmaz, 1998:1). İklimin kurak geçmesi, işçi, alet, hayvan eksikliği ve angarya uygulaması tahıl ürünlerinde kıtlığa yol açmıştır. Elde edilen bu kıt ürünlere de hükümet zorunlu olarak el koymuştur. Yine bu dönemde açlıktan, ilaç ve sağlık teşkilatı yetersizliğinden bulaşıcı hastalıklar artmış; tifüs salgını yanında kolera ve malarya il nüfusunda önemli kayıplara yol açmıştır.

Özellikle Mondros Mütarekesi sonrası Osmanlı Devletinin son toprak parçası olan Anadolu'nun Batılı devletlerce işgal edildiği dönemlerde, her ne kadar Niğde kenti işgale uğramışsa da, burası da uzun savaş yıllarının getirdiği ekonomik, toplumsal ve siyasal sıkıntıları yaşamada diğer bölgelerden farklı bir durum arz etmemiştir: siyasal otorite zayıflamış, asayiş yok denecek düzeyde bozulmuş, yağma ve eşkıyalık oldukça artmıştır. Rusların Doğu Anadolu'daki ve Fransızların Adana ve Maraş bölgelerindeki işgalleri, buralardaki nüfusun bir kısmını Niğde'ye göçe zorlamış; mevsimin hasat zamanı olmaması (kış ve bahar dönemi) dolayısıyla kentte un ve ekmek sıkıntısı önemli boyutlara ulaşmıştır (Yılmaz, 1998:18). Bu dönemin getirdiği bu benzeri toplumsal fakirlik ve sıkıntıların, Niğde'nin Cumhuriyet dönemi kentleşmesinin şekillenmesinde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Cumhuriyetin ilk yılları, İttihat ve Terakki döneminde başlayan bir gelişme olarak pek çok ilde küçük sermayeli yerel tüccar bankalarının kurulduğu bir dönemdir. Dolayısıyla Niğde’de de bu tür ticari kuruluşlar oluşturulmuştur. Daha çok tarımsal kredi verme amacına sahip bu bankalar, 1927-36 yılları arasında başarılı olmuş; ancak daha sonra siyasal ve yerel üye esnaflar arası çekişmeler nedeniyle fesih edilmişlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerek mübadele gerekse savaşların verdiği zayıflardan Niğde kentinin nüfusu on binin altına inmiş; ancak Cumhuriyetle birlikte girilen imar faaliyetlerinin ve il özel idaresinin şehirleşme çalışmaları sonucu nüfusu hızla artmaya başlamıştır (Yılmaz, 1998:154).

3. NİĞDE’NİN COĞRAFİ KONUMU VE YAPISI

Kentleşme, kısa deyişle, bir “nüfus birikim süreci” olduğu için, bir yerleşim yerinde nüfusun birikiminde coğrafi konum önem arz eder. Bu noktadan hareketle, Niğde’nin coğrafi yapısına bakıldığında, dokuz bin yıllık geçmişe sahip, tarihi Kapadokya bölgesine ait bir yerleşim yeri karşımıza çıkar (Gedik, 1997:9). Uzun bir dönem Bizans yönetiminde kalmış olan Niğde, Selçuklular döneminde idari ve askeri açıdan önem kazanmış; daha sonra 1469’dan itibaren Osmanlı yönetimi altına girmiştir. Cumhuriyet döneminde yapılan idari düzenleme çerçevesinde 1924 yılında Niğde’ye il statüsü verilmiştir.

Niğde ili; merkez ilçe, Altınhisar, Bor, Çamardı, Çiftlik ve Ulukışla’dan oluşan altı ilçeye sahiptir. 113 köyü bulunan ilde, 52 de belediye bulunmaktadır. İlin yüzölçümü 7.795 km² olup; 1.229 m rakıma sahiptir. İl topraklarının %28.8’i dağlık, %41.2’si dalgalı arazi ve yaylalar ve %30’unu ovalar oluşturmaktadır (Tutar, 2005:52). Melendiz, Hasandağı ve Erciyes dağının şekillendirdiği jeolojik yapı, bol miktarda bakır, çinko, demir, cıva, altın, gümüş gibi metalik maddeler içermesi dolayısıyla ilin, yeraltı kaynakları açısından zengin olduğu söylenebilir. Ayrıca kükürtlü sıcak su kaynakları bakımından da yöre zenginlik göstermektedir (www.nigde.gov.tr/yeralti.htm , 19.09. 2005).

Belirtmek gerekir ki, Niğde, belirtilen coğrafi konum ve özellikleri itibarıyla, gelişme potansiyeli yeterli olan bir yerleşim yeri değildir. Kayseri-Adana yolunun biraz kıyısında bulunması, (ki bu yol hattının fazla yoğunluğa sahip olduğu söylenemez) ve özellikle E-90 kara yolunun kentin oldukça uzağından (Ulukışla ilçe’sinden) geçmesi, gelişmede ulaşımın işlevini Niğde için azaltmaktadır.

4. NİĞDE’DE KENTLEŞMENİN HIZI VE NİTELİĞİ

Kentleşme, sadece bir nüfus birikim süreci değil; aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yapıda artan oranda işbölümü ve uzmanlaşmayı içerir (Keleş, 2002:22). Kentsel toplum, teknik işbölümü aracılığıyla toplumsal bütünleşmesini sağlayan toplumsal yapılardır. Dolayısıyla, toplumsal işleyiş yön veren ve şekillendirici olan organizasyonların sayısının ve bu organizasyonlar içinde yer alan kentlilerin sayısının sürekli artması da kentleşme sürecinin beraberinde getirdiği temel boyutlardan biridir. Bu çerçevede, kentleşmenin, değişik türde (toplumsal-ekonomik-siyasi-idari) organizasyonları geliştiren ve bunların sayısını artıran bir yönü de içerdiği görülmektedir. Bu anlamda kentte ortaya çıkan yapısal değişiklikler; her tür insan ilişkisinin yeniden düzenlenmesini, değişmesini içerir. Böyle bir değişikliğin fizik yönü kadar, örneğin işyeri veya konut yapıları, sokakları veya ulaşım araçları kadar, kişilerin davranışlarını, düşüncülerini hatta heyecanlarının değişmesini de içerir (Kıray, 2003:141). Dolayısıyla bir bölgenin kentleşmesi ele alınırken orada süreç içerisinde ortaya çıkan bu tür yapısal

değişim süreçleri ve değişik türdeki organizasyonların sayısal değişimi de dikkate alınmalıdır.

Cumhuriyet döneminde 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre, Niğde kentsel nüfusu 9.463'dür. 1935'te 12.394, 1940'da 13.835, 1945'te 11.855, 1950'de 12.457, 1955'de 14.593, 1960'da 18.042, 1965'de ise 21.663 olmuştur. Beşli yıllar itibarıyla, merkez kentsel nüfusun önemli artışlar göstermediği gibi, zaman zaman azalmalar görülmektedir; örneğin 1940-45 arasındaki azalma gibi ki, bu azalmada II. Dünya Savaşı ülke koşullarının, savaş durumunun, erkek nüfusun silah altına alınmış olmasının etkili olduğu söylenebilir (Niğde il Yıllığı, 1967:46).

Niğde il merkezinin 1970 sayımına göre nüfusu 26.936'dır. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan halkın geçim kaynağının çoğunlukla tarıma dayalı olması nedeniyle, nüfus artışının normalin altında kaldığı görülürken; 1970'li yılların başında il merkezinde kurulan sanayi tesisleri dolayısıyla bu artış normale yaklaşmıştır (Niğde il Yıllığı, 1973:30).

Niğde ilinde 1950 ile 1970 yılları arasında şehir nüfusunun genel nüfusa oranındaki değişme, yerleşme merkezlerinin hepsinde aynı değildir. Yirmi yıllık dönemde nüfusta Niğde merkezde %5, Ortaköy'de %3.41, Ulukışla'da %1.98'lik artışlar yaşanırken; Bor ilçesinde %2.92, Çamardı'nda %1.42'lik azalma ortaya çıkmıştır. Bu istatistiki veriler, Niğde ilinde kentleşme oranının bu yıllarda düşük düzeyde kaldığını göstermektedir. Nüfusun bu ilçelerde azalma göstermesinin nedeni olarak, ekonomik açıdan gelişme gösteren toplum kesimlerinin, bu ilçelerden büyük kentlere göç etmesi olduğu belirtilmektedir (Niğde il Yıllığı, 1973:31).

1975'de 31.844 olan kent nüfusu, 1980'de 39.835'e, 1985'de 49.065, 1990'da ise 55.035'e yükselmiştir. Türkiye için geçerli olan "sanayie bağlı olmayan kentleşme"nin sonuçlarını Niğde'de de gösterdiği görülmektedir. Buna göre, burada da, nüfus artışına koşut bir geçim kaynağı yaratılmadığı için, kentsel yoksulluğun arttığı söylenebilir. Genelde kırsal alanların itici etkisi altında ortaya çıkan göç hareketi, kente düzensiz yerleşmeyi beraberinde getirmektedir. Taşradan kopup gelen insanların birincil ihtiyacı olan barınma sorununun kamu yönetimleri eliyle karşılanamaması, özel sektörün kısmi konut üretimi uğraşlarının dar gelirli/yoksul/ taşra kökenli toplum kesimlerinin parasal olanaklarının dışında olması, Türkiye'de gecekondulaşmaya sebebiyet vermektedir. Bu çerçevede Niğde'de önemli bir gecekondulaşmadan söz edilemese de, kentsel gelişmedeki yetersizliğinin bir sonucu olarak, "sağlıklı konut" açığından söz edilebilir. Diğer bir deyişle, Niğde'de kentsel gelişme süreci, "kentsel yenileme" olanakları oluşturulmadıkça yetersiz kalmaktadır.

Bilindiği üzere bugün gecekondu olgusu kentleşme bağlamında kalkınmanın temel sorunlarından biri haline gelmiştir. Kırsal alanda geçim sağlayamayarak kente gelen bireyler öncelikle barınacak yer ararlar. Ancak kentte mülkler ve bunların rantları hayli yüksek olduğu için ve kent hizmetlerinin ve etkinliklerinin bulunduğu gerçek kentsel alanlarda barınma olanağı bulamayan aileler, ucuz, altyapısı olmayan/yetersiz, imarsız kenar mahalleleri tercih etmek durumunda kalırlar (Özer, 2000:77). Niğde'de bu anlamda "kenar mahalle" oluşumundan da söz edilemez. Buna karşın, daha önce de belirtildiği üzere, eski mahallelerin varlığından ve buralardaki "tek katlı evler/barınak"ların "konut ölçünleri"nin düşüklüğünden söz edilebilir.

Diğer taraftan, ilin ve buna bağlı olarak kentin, tarım ve hayvancılığa bağlı olarak yaşaması (Niğde il Yıllığı, 1997:106), Türkiye'ye özgü kentleşmenin tipik örneğidir. Şurası

artık bilimsel bir kabul ki, sanayileşmeye dayalı olarak gerçekleşmeyen kentleşme biçimleri, sağlıklı sonuçlar doğurmamaktadır. Bu nedenle, enerji ve doğal kaynaklar yönünden zengin olan Niğde’de (TC. Niğde Valiliği, 2003:103), bu sektörler öncelenecek sanayileşme girişimlerine hız verilmesi ve kentleşmeye yön verilmesi düşünülmelidir.

İki bin yılı nüfus sayımına göre Niğde’nin nüfusu 348.081’dir. Nüfusun 26.812’si (%38) kent merkezlerinde, 221.269’u %62’si bucak ve köylerde yaşamaktadır. Gerek kent merkezlerindeki nüfusun gerekse kırsal alandaki nüfusun büyük bir bölümü merkez ilçede yoğunlaşmıştır (TC. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2003:3). Görüldüğü üzere Niğde ili, kırsal nüfus yoğunluklu bir ildir. “Kırsallık” özelliğinin, Niğde kenti ve nüfussal niteliği açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, “kentlileşme” , Niğde merkez nüfusu için de henüz uzak bir kavramdır. Bunda nüfusun az olmasının ve bu nüfusun dış dünya ile sosyo-ekonomik temelde çok yönlü iletişim içerisinde olmamasının rolü olduğu söylenebilir. Gerçi, örneğin Wirth’e göre “kentlileşme”nin derecesi, kentlerde yaşayan nüfusun oranıyla ölçülemez. Dolayısıyla kentlileşme özelliklerindeki yetersizlik ona göre nüfus büyüklüğüne bağlanmamalıdır. Yine Wirth’e göre, kentlerin, toplumsal yaşam veya insan üzerindeki etkileri, kentli nüfusun oranının göstereceği etkiden daha büyüktür (Wirth, 2002:78). Wirth’in kent kavramının parametrelerini “nüfus büyüklüğü” yanında “yoğunluk” ve “heterojenlik”in oluşturduğunu (Keleş,1996:93) belirtmek, yukarıdaki ifadelere açıklık kazandıracaktır. Ancak burada yoğunluk ve heterojenliğin itici gücünün sanayileşme olduğu düşünülürse, Niğde’de kentlileşme düzeyine katkı sağlayacak olan dinamiklerin işlevinin düşük kaldığı/kalacağı sonucuna varmak olanaklıdır.

5. NİĞDE İLİNİN NÜFUS YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

1927 yılında Niğde ilinin nüfusu 102 bin iken, 1997 yılında 3.2 kat artarak 322 bin kişiye ulaşmış olup; Türkiye nüfusunun %05’ini oluşturmaktadır. 1997 verilerine göre, nüfusun %37’si şehirlerde, %63’ü ise kırsal alanda yaşamaktadır. Ancak yıllar itibarıyla kırsal nüfus sürekli azalma göstermektedir. Bununla birlikte düşük bir kentleşme süreci içinde olan Niğde’de kentleşme hızı yüksek değildir. İl nüfusunun yine aynı yıl itibarıyla %61’ini çalışan nüfus oluştururken; nüfusun %52’si kadınlar, %48’i erkekler dilimine ayrılmaktadır. Yine aynı dönemde, gelişmişliğin önemli bir göstergesi olan okuma-yazma oranı %78’e ulaşmıştır (Akdemir- Vuruş, 1998:45).

Tablo-1: Sayım yıllarına göre Türkiye ve Niğde nüfusunun gelişimi

Yıllar	Türkiye (1)		Niğde (2)		Pay (%) (2) / (1)
	Nüfus	Artış Hızı (%0) (yıllık Artış Hızı)	Nüfus	Artış Hızı (%0) (Yıllık Artış Hızı)	
1955	24.064.763	27.75	285.448	-29.90	1.19
1960	27.754.820	28.53	322.917	24.67	1.16
1965	31.391.421	24.63	362.444	23.09	1.15
1970	35.605.176	25.19	408.441	23.90	1.15
1975	40.347.719	25.01	463.121	25.13	1.15
1980	44.736.957	20.65	512.071	20.09	1.15
1985	50.664.458	24.88	560.386	18.03	1.11
1990	56.473.035	21.71	305.861	12.04	0.54

Kaynak: Türkiye Kalkınma Bankası AŞ: Niğde Uygun Yatırım Alanları Araştırması, 1998, s. 6

1990 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, Niğde ilinin toplam nüfusu 305.861 olup, bu nüfus büyüklüğü itibariyle Türkiye’de 56. sırada bulunmaktaydı. Söz konusu yıl nüfus artış hızı ise binde 12.04 olarak kaydedilmiştir. Tablo 1 de nüfus sayım yıllarına göre ülke ve il nüfusundaki gelişmeler ve yıllık nüfus artış hızları verilmektedir.

Tablo-1’den de anlaşılacağı üzere, 1990 yılında Niğde ili nüfusu, Türkiye nüfusunun %0.54’ünü içermektedir. 1985 yılına kadar artış sürecinde olan il nüfusu, 1990 yılında azalmıştır ki, bunun nedeni, Aksaray ve Ortaköy ilçelerinin, 1989 yılında il yapılan Aksaray’a bağlanmasıdır. DİE’nin 2000 yılı verilerine göre, Niğde ilinin yıllık artış hızı binde 14.30, kentsel nüfusun artış hızı binde 26.56 ve kırsal alanın artış hızı ise binde 7.93 olarak gerçekleşmiştir (<http://www.die.gov.tr/nuts/82d3.xls> , 22.09.2005).

Tablo-2: Niğde il nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı (1990)

İlçe adı	Kent nüfusu	Köy nüfusu	Toplam nüfus	Yüzölçümü Km2	Nüfus yoğunluğu
Merkez	55.035	87.750	142.785	2.081	69
Altunhisar	4.199	18.533	22.732	615	37
Bor	24.556	28.577	53.133	1.320	40
Çamardı	5.179	16.253	21.432	1.204	18
Çiftlik	2.772	33.573	36.354	589	62
Ulukışla	5.545	23.889	29.434	1.503	20
Toplam	97.286	208.575	305.861	7.312	42

Kaynak:Türkiye Kalkınma Bankası AŞ: a.g.e. ,s.6

İl nüfusunun yerleşim merkezlerine göre oransal dağılımına bakıldığında (Tablo-2), %31.8’i (97.286 kişi) şehirlerde, %62.2’si (208.575 kişi) köylerde yaşamaktadır.

7.312 km2 alana sahip Niğde ilinde km2’ye 42 kişi düşerken, bu rakam Türkiye için 73 kişi olarak gerçekleşmiştir. İki bin yılı verilerine göre, nüfus yoğunluğu Niğde için 47 ve Türkiye için 88 olarak verilmiştir (<http://www.die.gov.tr/nuts/81d3.xls> , 22.09.2005). Nüfus yoğunluğu en yüksek ilçe, Merkez ilçedir. 2.081 km2 alana ve 142.785 (il nüfusunun %46.7’si) nüfusa sahip olan merkez ilçede km2’ye 69 kişi düşmektedir. Nüfus yoğunluğu açısından diğer merkezler ise, 62 kişi ile Çiftlik, 40 kişi ile Bor, 37 kişi ile Altunhisar sıralaması ortaya çıkmaktadır. 1990 yılı sonuçlarına göre, kentsel nüfus oranı en yüksek olan ilçe Bor’dur. Bor ilçe nüfusunun %46.2’si ilçe merkezinde, %53.8’i ise köylerde yaşamaktadır. Bor’dan sonra kentte yaşama oranı en fazla olan ilçe ise, %38.5 ile Merkez ilçe olmaktadır.

1990 yılı sayımları itibariyle, ilin 12 yaş üstü çalışan nüfusu (148.477 kişi), toplam nüfusun %48.5’ini oluşturmaktadır. İktisaden çalışan nüfusun tarımdaki payı %72.6, sanayi işkolundaki payı ise %8.6’dır.

1997 ve 1998 yılları il nüfusuna bakıldığında nüfus artış hızı %1’in altındadır. Diğer taraftan, Niğde’den göç de eskiden beri devam eden ve ancak hızı önceki yıllara göre gerileyen bir olgudur. Nüfusun köy-kent dağılımında kırsal kesim ağırlığını korumaktadır: Kentsel nüfus %32, kırsal nüfus ise %68’dir. Bu dağılım, Türkiye nüfusunun var olan yapısının gerisinde bir gelişmeyi göstermektedir.

Nüfusun ekonomi faaliyet kollarına dağılımına bakıldığında %72.5 tarım ve hayvancılık, %8.5 imalat sanayi ve %19 hizmet sektörü dağılımı vardır. Görüldüğü üzere toplam nüfus içerisinde tarım kesimi nüfusu önemini korumaktadır (İncekara, 1998:67).

Tablo-3: Niğde ilinin 2000 yılı verilerine göre nüfus gelişimi

İlçeler	İl ve ilçe merkezleri nüfusu	Bucak ve Köyler nüfusu	Toplam nüfus
Merkez ilçe	78.088	99.308	177.396
Altunhisar	3.839	18.445	22.284
Bor	29.804	33.216	63.020
Çamardı	4.086	16.216	20.302
Çiftlik	4.627	27.524	32.151
Ulukışla	6.368	26.560	32.928
Toplam	126.812	221.269	348.081

Kaynak: TC. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı: a.g.e. , s.3

Niğde ilinin 2000 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusu ve bu nüfusun il ve ilçe merkezlerine ve kırsal yerleşim yerlerine göre dağılımı Tablo-3'de gösterilmiştir.

Tablo-3 verilerine göre, 2000 yılı itibarıyla Niğde ilinin toplam nüfusunun 126.812'si il ve ilçe merkezlerinde, 221.269'u ise bucak ve köylerde yaşamaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, ilin köy-kent nüfusu dağılımının da bu şekilde olduğunu söylemek oldukça zordur. Çünkü burada il ve ilçe merkezleri nüfusu içindeki ilçelerin önemli bir kısmının (Altunhisar:3.839, Çamardı:4.086, Çiftlik:4.627, Ulukışla:6.368) nüfusları, genel ölçütlere göre kent kabul edilen yerleşim yerleri nüfusunun altında kaldığı söylenebilir. Buradaki verilerde köy-kent nüfusu ayırımında "idari statü" ölçütünün esas alındığı görülmektedir. Nüfus ölçütü esas alındığında sadece Niğde merkez ile Bor ilçe merkezleri nüfusunun toplamının, ilin kentsel nüfusu içinde değerlendirmek gerekecektir. Bu takdirde, Niğde ilinin iki "kent"e sahip olduğunu söyleyebileceğiz: Niğde merkez kent ve Bor kenti. Buna göre, 2000 yılı itibarıyla ilin kentsel nüfusu 107.892 ve kırsal nüfus 240.189 olduğu görülecektir ki, bu durumda ilin kentleşme oranı %30.9 olarak kabul edilecektir. Oysa DİE'nin 2000 yılı verilerine göre Niğde'de kentleşme oranı %36.43 olarak gösterilmiştir (<http://www.die.gov.tr/nuts/81d3.xls> , 22.09.2005). Kanımızca, kentleşme düzeyindeki bu iki farklı rakam, bir yerleşim yerinin kent sayılmasında DİE'ce "idari statü" ölçütünün esas alınmasından kaynaklanmaktadır. Saptanılan bu %30.9 gibi bir kentleşme oranının Türkiye'nin kentleşme oranının oldukça altında kaldığını da belirtmek gerekir*.

Niğde'nin kentleşme oranının düşük kalmasında, ilden dışa göçün de rol oynadığı söylenebilir. 1985-90 yılları arasında Niğde'nin iç göç ve dış göç durumları incelendiğinde, iç göçün toplam göç içindeki payı İç Anadolu Bölgesi için binde 165 iken, dışa göç için bu oran binde 202 gerçekleşmiş olup; bu durum, İç Anadolu illerinin diğer illere olan nüfus kaybını gösterirken; Niğde ilinde dışa göçün payı binde 92 ve iç göçün payı binde 116 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre Niğde ilinin her bin nüfusundan 116'sı diğer illere göç etmiştir (TC. Başbakanlık DİE, 2001:12). İldeki iç ve dış göç miktarlarının il dışına değil de Niğde kentine göçmüş olması kabul edildiğinde Niğde kent

* Türkiye'nin kentleşme oranı saptanırken, yerleşim yerlerinin, idari statüsüne göre "kent" sayılmış olabileceğini de gözden uzak tutmamak gerekir. 2000 yılı verilerine göre Türkiye'nin kentleşme oranı 64.90 olarak gösterilmiştir (<http://www.die.gov.tr/nuts/81d3.xls> , 22.09.2005).

nüfusunun her yıl binde 150 oranında daha fazla artacağı sonucuna varılacaktır ki, bu sonuca göre, ilin kentleşme oranı bugünkü değer üzerinde gerçekleşmiş olacaktır.

6. NİĞDE'NİN KENTLEŞMESİNDE SEKTÖREL ETKİLER

a. Tarım Sektörü

Cumhuriyet dönemi boyunca Niğde ilinin ekonomik yapısının tarım ekonomisinin etkisi altında olduğu görülmektedir. İlin doğal yapısının, ekonomik yapının bu şekilde şekillenmesinde önemli rol oynadığı belirtilmektedir (Niğde İl Yıllığı, 1967:192). İlin, batı ve güney bölgelerinde geniş miktarlarda bulunan meralarda hayvancılıkla beraber az düzeyde hububat ziraatı yapılmakta; kuzey ve doğu bölgelerinde ise yoğun hububat ziraatı ile beraber sebze, meyve ve bağcılık sahaları yer almaktadır. İl, geniş bir ziraat sahasına sahip olup; ekim arazisi düz ve meyilli ve çoğunluğu kıraçtır. Yıllık ortalama yağış 350 mm dolayındadır. Bu yüzden, geniş hububat ziraatı yapılan ilde toprak işleme büyük önem kazanmakta; nadaslı tarım sisteminin uygulanması gerekmektedir.

1960'lı yılların ikinci yarısının verilerine göre, ilin bütün tarımsal işletmelerinde genel olarak tarla ziraatı egemendir. İşletilen tarla arazisi 703.527 hektar olup; bunun 348.350 hektarı yağışın az olması dolayısıyla her yıl nadasa bırakılmaktadır. Sulak arazinin az olması nedeniyle daha çok ırmak, çay ve dere boylarındaki dar düzlüklerde meyvecilik ve sebzeçilik yapılabilmektedir. Daha sonraki yıllarda yeraltı sularından da geniş çapta yararlanılmaya başlanılmıştır. Belirtilen yıllarda 29.410 hektarlık bağ sahasına sahip ilde hemen her ilçede bağcılık yapılmaktadır. Merkez ilçe ve Bor'da özellikle gelişmiş olan bağcılık ile bu yörelerdeki halkın belirli bir kısmı yakın zamana kadar geçimini sağlamıştır (Niğde İl Yıllığı 1967:192).

İç Anadolu bölgesinde bulunması ve etrafının dağlarla çevrili olması dolayısıyla Niğde ilinde karasal iklim hüküm sürmektedir. Bu ilde geç donların tarım ürünleri üzerinde önemli etkisi vardır. 1970'li yılların ilk yarısının verilerine göre İl topraklarının %70'i ekime elverişli, %29'u ise elverişsiz, dağlık, kayalık, sazlık ve çorak arazilerdir (Niğde İl Yıllığı 1973, s. 279).

Niğde ilinde yine 70'li yılların verilerine göre, işletme büyüklükleri, parsel işletmeleri ile büyük köylü işletmeleri arasında değişmektedir. Bağ, bahçe ve sebze işletmeleri genellikle parsel işletmeleri şeklindedir. Diğer bir ifadeyle, bu işletmelerin büyüklükleri 20 dekarı geçmez; 500 dekarı aşan anlamında "ziraat işletmeleri"ne ise pek rastlanmaz. Ortalama işletme büyüklükleri bu yıllarda 50-200 dekar arasında değişmektedir. İl ekonomisinin temelde tarıma dayalı olması, tarım sektörünü önemli hale getirmektedir. Bu nedenle üretimi artırıcı faktörler çerçevesinde "sulama, gübreleme, tarımsal alet ve makine kullanımı, tarımsal eğitim, tarımsal kredi ve örgütlenme" konularında 70'li yılların başından itibaren önemli gelişmeler yaşanmaya başlamıştır (Niğde İl Yıllığı, 1973:301).

İlin, 1989'a kadar yüzölçümü 1.485.700 hektar, ziraat yapılan arazisi ise 743.680 hektar iken, Aksaray ilçesinin il olup Ortaköy ilçesi ile birlikte ayrılmasıyla İlin yüzölçümü 787.478 hektara, ziraat yapılan arazi miktarı da 277.370 hektara düşmüşken; Bakanlar Kurulu'nun 1996 yılında aldığı bir kararla, Bekarlar ve Sofular kasabalarının, Aksaray'ın Gülağaç ilçesine bağlanmasıyla ilin alanı 779.522 hektara, ziraat yapılan arazi ise 275.663 hektara düşmüştür. İlin topraklarının %35.36'sı ziraat yapılan arazi, %5.55'ü ormanlık, %46.88'i çayır ve mera, %12.43'ü elverişsiz arazi biçiminde günümüzdeki şeklini almıştır (Niğde İl Yıllığı, 1997:111-112).

1997 yılı itibariyle, ekonomik faaliyetler içerisinde tarımın başta geldiği Niğde’de, toplam toprakların %35’i tarımda değerlendirilmekte olup; nüfusun %32’si tarım sektöründe çalışmaktadır. Yaklaşık %47 gibi bir orana sahip olan çayır ve meralarda ise hayvancılık yapılmaya devam etmektedir. Tarım ve hayvancılığın öne çıkmasının temel nedeni olarak, doğal kaynakların yerel sanayi faaliyetlerini öne çıkaracak bir miktar göstermemesi olduğu belirtilmektedir (Niğde İl Yıllığı, 1997:111).

İlin, gelirler itibariyle tarım sektörü ağırlıklı bir yapı göstermesi, ilin kalkınma sorununun çözümüne katkı açısından tarım sektörüyle ilgili üretimin ve bu alandaki istihdamın artırılması gereği dile getirilmektedir (TC. Niğde Valiliği, 2003:90). Ancak, bu yaklaşımın, bu çalışma boyunca dile getirilen “tarım dışı faaliyetlerin egemen olduğu...” kent ve kentleşme kavram ve süreçleriyle çelişeceği belirtilmelidir.

Diğer taraftan ilde hububat üretiminin geniş bir alanda yapılıyor olması ve il ekonomisi açısından öne çıkıyor olmasına karşın, hububat üretiminin birim alandaki verimi ve kalitesi istenilen düzeyde değildir. Bu olumsuzlukta, az yağışa sahip iklim faktörü yanında, toprağın kalitesinin düşük ve ekime hazırlığın yetersizliği, gübre kullanımında, hastalık ve zararlılarla mücadeledeki yetersizlikler ve ayrıca bilinçsizlik gibi etkenlerin rol oynadığı söylenebilir.

1990 yılı sayım sonuçlarına göre, il çalışan nüfusunun (12 ve daha yukarı yaş grubu) %72.6’sı tarım sektöründe çalışmaktadır. Niğde ili Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH)’na bakıldığında, il GSYİH içinde en yüksek payın (%40-47), tarım sektörüne ait olduğu görülmektedir. Ancak tarım sektörünün bu payının yıllar itibariyle sürekli gerilediği dikkati çekmektedir. Nitekim bu pay, 1989 yılında %47.4 iken, 1996 yılında %41.1 olarak gerçekleşmiştir. İl tarımsal hasılası içinde en yüksek payı ise, çiftçilik ve hayvancılık sektörü oluşturmaktadır. 1996 yılı itibariyle tarımsal hasıla içindeki bu iki sektörün payı %99.6’dır. Tarım sektörünü tamamlayan diğer uğraşların (ormancılık ve balıkçılık) oranı ise, %0.4’dür; ki, bu oldukça düşük bir orandır. İlin tarımsal hasılasının, Türkiye toplam tarımsal hasılası içindeki payı incelendiğinde, 1991 yılında %1.25 olan bu payın 1996 yılında %0.95’e gerilediği görülmektedir (T. Kalkınma Bankası AŞ, 1998:10).

Niğde ilinde 1998 yılı itibariyle aktif nüfusun %67’si tarım sektöründe faaliyet gösterirken; %23’ü hizmetler sektöründe, %10’u sanayi sektöründe istihdam edilmiştir. Yıllar itibariyle toplam aktif nüfus içindeki sanayi ve hizmetlerin payı artarken, tarım sektörünün payı azalmıştır. Yine aynı yıl çerçevesinde ilde hane halkı sayısı 45.036 olup; bunların %84’ü geçimini tarımdan sağlamıştır. 72 trilyon lira olan tarımsal gayri safi gelirin %79’unu bitkisel, %21’ini ise hayvansal üretim oluşturmuştur. Tarımla uğraşanların %97’si kendi arazisine sahip olup; %3’ü kiralama, ortak ve diğer şekillerde arazi işletmektedir (Akdemir ve Vuruş, 1998:45).

“İlk neden” olarak insanların ve faaliyetlerin kentsel mekanlarda yığılmasının sebebi ne olursa olsun, ekonomik ve ekonomik olmayan faktörler kentsel alanlarda birbirini desteklerler. Belli ekonomik faaliyetler bir kez oluştuktan sonra da bu tür faaliyetlerin kentsel mekanlarca cezbedilmesi olasıdır. Kentsel bir alanın oluşumu için gerekli alt yapıyı sağlayan ekonomik faktörler, kentsel mekana daha fazla nüfusu çekmekte, ekonomik gelişme için yeni kanallar açmak bakımından çekici koşullar oluşturmaktadır (Ceritli, 2003:84). Ancak, bu yargı, Niğde kenti için fazla geçerli gözükmemektedir. Çünkü nüfusun belirli düzeylerde artışı ve toplumsal ve ekonomik kalkınma anlamında belirli düzeyde bir kentsel gelişme Niğde’de gözlemlenen bir husus değildir. İlde yaşanan “dışa göç” de bunun temel yansıması olarak okunabilir.

İlde, köyden kente göç, 1950'li yıllarla beraber başlamış ve kent nüfusunda daha hızlı bir artış ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak 1970'li yıllardan itibaren il dışına göç de yoğunlaşmaya başlamıştır. İlde 1990 yılı itibariyle çalışan nüfusun (15-64 yaş), genç (14 yaş altı) ve yaşlı (65 üzeri) yaş gruplarının aksine Türkiye ortalamasının altında olması, özellikle çalışan nüfusun il dışında çalışmakta olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Akdemir-Vuruş, 1998:47-48).

b. Ekonomik-Ticari Etkinlik

Niğde, gelişen sanayi yapısına koşut bir ticari yaşama sahiptir. Sanayinin gelişmesi, il ticaretinde değişim konusu olan malların çeşitliliğini artırmakta; tarım ürünleri yanında sanayi mallarının ticareti de gelişmektedir. İldeki ticaret ve sanayi hareketlerinin büyük çoğunluğu il merkezinde ve Bor ilçesinde oluşmaktadır. Ticareti yapılan başlıca ürünler; halı, deri, iplik, çimento gibi sanayi ürünleri ve ülke üretiminin %22'sine yakın üretilen patates ve elma gibi tarımsal ürünlerdir. 1992 yılı verileri çerçevesinde ilde ticaret sektörü ile ilgili iş yeri sayısı 3.077 olup; ticaret ve hizmetler sektöründe faaliyet gösteren iş yerlerinin, perakende ticaret, lokanta ve oteller grubunda yoğunlaştığı görülmektedir (T.Kalkınma Bankası AŞ, 1998:36-37).

1996 yılı itibariyle Niğde ilinden toplam 6.666.426 dolarlık ihracat yapılmış olup; çoğunluğu pamuk ipliği olmak üzere halı, patates ve süt ürünleri ihracı gerçekleştirilmiştir. Yine aynı yılda kazan, makine ve mekanik cihazlardan oluşan toplam 5.348.052 dolarlık ithalat işlemleri yapılmıştır.

1996 yılında ilde 92 limitet şirket, 7 anonim şirket ve 3 kooperatif kurulmuş olup; bunların ekonomi faaliyet kollarına göre dağılımı, 43'ü toptan ve perakende ticaret, 21'i imalat sanayi, 20'si inşaat ve bayındırlık, 3'ü ulaştırma-depolama-haberleşme, 2'si tarım ve 2'si de otel ve lokanta şeklinde gerçekleşmiştir (T.Kalkınma Bankası AŞ, 1998:38).

Niğde'de yapılan ithalata mal grupları açısından bakıldığında, deri işleme makineleri, iplik makineleri, DİTAŞ'ın ithal ettiği makineler, meyve suyu konsantresi şeklindedir. İhraç malları ise, patates, tekstil, deri, DİTAŞ'ın otomotiv yan sanayi ürünleri, çimento, şeker, turşu, elma konsantresi, kiraz, halıcılık ürünleridir. Bodur elma ve kalsit ihracatının gelişmesi de beklenmektedir (Niğde Valiliği, 2003:136).

Tablo-4: Niğde'de kalemlere göre dış ticaret

ÜRÜNLER	İHRACAT	İTHALAT
Sebzeler	112	-
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	10.141	-
Halı diğer yer kaplamaları	14	-
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar	88	3.241
Kara taşıtları	79	-
Toplam	10.435	3.241

Kaynak: TC: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, a.g.e. , s.44

Tablo-4'de Niğde ilinin 1998 yılı ihracat ve ithalat malları miktarları gösterilmiştir.

Tablo-4'de, 2003 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığının yayınlamış olduğu "Niğde Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması"nın verilerine göre, Niğde'nin dış ticaret hacmi 13.500.000 doları geçmektedir. Burada ihracatın ithalata büyük bir

üstünlüğü gözükmektedir. Ancak, DİE'nin 2004 yılı illere göre ithalat ve ihracat rakamlarına bakıldığında Niğde'nin karşısında herhangi bir sayı (veri) verilmemiş olması (<http://www.die.gov.tr/nuts/31d3.xls> , 23.09.2005), şaşırtıcı olup; bu durum, ilin ithalat ve ihracat yapmadığı anlamına gelmektedir.

1992 yılında Niğde Üniversitesi'nin kurulması ticaret hayatının canlanmasında ve hizmetlerin nitelik kazanmasında önemli rol oynamaya başlamıştır (TC. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2003:44).

Niğde'de ticaret sektörünün en temel sorunu, yeterince organize olamamış olması ve bireysel işletme biçiminde birer şahıs şirketi olarak kalmasıdır. Diğer bir ifadeyle, ticari işletmecilik yeterince gelişme gösterememiştir. Ancak son yıllarda özellikle kooperatifçilik alanında faaliyet gösteren çok ortaklı şirketlerin sayısı artmaktadır. Nitekim ilde, 2002 yılı itibarıyla 260 kooperatif bulunmaktadır (TC. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2003:45).

c. Sanayi Sektörü

Kentleşme, sanayileşme ile birlikte bir toplumsal olgu ve bilimsel düzeyde incelenen bir kavramlaştırma haline gelmiştir. Günümüzde gelişmiş toplumlarda sanayi kesiminin toplam üretim, istihdam ve ihracattaki payının gittikçe azalma eğilimine girdiği görülmekle birlikte, gelişmekte olan toplumlar açısından sanayileşme henüz vazgeçilmez, kaçınılmaz bir öncelik olarak görülebilir (İncekara,1998:65). Türkiye ve Niğde'nin kentleşmesi açısından bunun anlamı, kentleşme sürecinin günümüzde de sanayileşmeye bağlı olarak şekilleneceğidir. Bu noktadan hareketle şu saptamayı yapmak mümkündür: Türkiye'de ve bu çerçevede Niğde'de sağlıklı bir kentleşme sürecinin gerçekleşebilmesi için sanayi sektörünün gelişmesine ağırlık verilmelidir. Aksi takdirde, Türkiye'de sağlıklı kentleşme süreçleri var olmaya devam edecektir.

Niğde ili ekonomik yapısının, toplam il hasılasını meydana getiren tarım, sanayi, hizmet kesimleri ayırımı dikkate alındığında, daha önce de belirtildiği üzere, büyük ölçüde tarım ağırlıklı bir ekonomi olduğu görülmektedir. Nitekim, il gayri safi hasılasını 1995 yılı itibarıyla %41.1'ini tarım, %14.1'ini sanayi ve %44.8'ini hizmet sektörü oluşturmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nce 1996 yılında yapılan bir çalışmada Türkiye'de illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması verilmiş; 42 değişken kullanılarak yapılan sıralamada Niğde 42. sırada gösterilmiştir. 76 il için yapılan bu analiz sonucu Niğde, 3. derecede gelişmiş iller grubunda yer almaktadır. Bu sonuç dolayısıyla Niğde, kalkınmada öncelikli iller arasında bulunmaktadır (İncekara,1998:68).

Niğde'de, uzun bir geçmişe dayanan bir sanayileşme sürecinden söz edilemez. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, kamu yatırımlarının, kamusal tercih politikaları ile ülkenin değişik bölgelerine dağıtımı sürecinde, özellikle piyasa ekonomisi esaslı fabrikalar kurulurken, Niğde'ye önemli bir pay düşmemiştir. Niğde'ye ilk kamu yatırımı, ildeki doğal çimento hammaddelerini değerlendirmek üzere 1957'de kurulan, 1964'te ancak hizmete alınabilen ve 1992'de özelleştirilmiş olan OYSA Niğde Çimento San. Tic. AŞ.'dir. Yine aynı yıl özel kesim tarafından faaliyete geçirilmiş olan Niğde Un Fab. AŞ olmuştur. Planlı dönemin başladığı yıllarda özel kesimin kurduğu NİĞBAŞ- Niğde Beton Sanayi ve NİMSA meyve suyu fabrikaları dışında ayrıca bir kamu yatırımı yapılmamıştır.

1970'li yıllarda Niğde'de sanayileşme çabalarının önemli oranda nitelik değişimine uğradığı görülmektedir. Bu dönemde, çok ortaklı ve günümüzde küresel pazara üretim yapan BİRKO-AŞ ve ayrıca DİTAŞ-DOĞAN AŞ (otomotiv parça üretimi) yapmak üzere özel girişim ve yüksek sermayeli fabrikalar kurulmuştur. Bu dönemdeki

ciddi bir kamu yatırımı olarak Bor Şeker Fabrikası belirtilebilir. 70'li yılların sonlarında inşaat sektöründe faaliyette bulunmak üzere BİRTUSAN LTD kurulmuştur. Şunu belirtmek gerekir ki, bütün bu gelişmeler, Niğde'yi, düşük gelirli, tarım ve hayvancılık ağırlıklı, göç veren bir il olma özelliğinden kurtaramamıştır (İncekara,1998:69).

Nihayet, Anadolu'nun sanayileşmesinde etkin bir rol oynamaya başlayan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)'nden biri de 1994 yılında açılışı yapılan Niğde OSB'dir. OSB, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla, sınırları tasdikli arazi parçalarının gerekli alt yapı tayin edilerek, sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp; planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan mal ve hizmet üretim bölgeleridir (Toprak, 2001:69). Devletin, bir sanayi politikası aracı olarak kurulmasına destek verdiği ve buralardaki işletmelere ayrıcalıklı devlet yardımlarının sağlandığı yerlerden olan Niğde OSB'de bugün 23 firma faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Niğde OSB dışında, Türkiye'nin 4. Deri OSB'si de Bor ilçesinde kurulmuştur.

Bu iki sanayi projesinin verimli bir şekilde üretime geçmesi, Niğde'nin toplumsal ve ekonomik yapısını değiştirebilir bir dinamik oluşturacaktır.

1997 yılında Niğde'nin, kalkınmada birinci derecede öncelikli yöreler kapsamına alınması, ekonomik gelişmeye ivme kazandırmış; tekstil yoğunluklu bir sanayi yapısı oluşturmuştur. Diğer taraftan, Niğde'de gerek küçük sanayi gerekse orta büyüklükteki tesislerde son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. 1977 yılında Niğde'de "Küçük Sanayi Sitesi" (KSS) kurulmuş ve burada 176 atölye faaliyete geçmişken, 1993 yılında "Ata Küçük Sanayi Sitesi", belirtilen gelişmenin bir sonucu olarak, 320 atölye ile hizmet vermeye başlamıştır. Ayrıca Niğde'ye on km uzaklıkta bulunan Bor ilçesinde de 1985 yılında 241 atölyeli bir "Küçük Sanayi Sitesi" kurulmuştur.

Başlıca sanayi kolları dericilik ve tekstil olan Niğde ilinde tarım yoğun bir ekonomik yapı olmasına karşın, yakın çevresindeki sanayi merkezi durumundaki kentler dikkate alındığında, bunların ölçek ekonomilerinden önemli oranda yararlanan ve bunu artırabilir bir potansiyele sahip il durumundadır. İlde hizmet sektörü de, özellikle Üniversitenin yarattığı yoğun talep dolayısıyla, giderek gelişmektedir. Sanayi sektörünün gelişmesinin, tarım sektörünün gelişmesine çok sıkı bağlı olduğu ileri sürülmektedir (TC. Niğde Valiliği, 2003:106).

Niğde imalat sanayinin gelişiminin 1990'larda başladığı söylenebilir. Bu gelişmenin en önemli nedenlerinden biri, ilin bu yıllarda "kalkınmada öncelikli iller" kapsamına alınmış olmasıdır. İmalat sanayi açısından son yıllarda ilde gerçekleştirilen gerek teknik altyapı ve gerekse sanayi altyapısındaki (OSB ve KSS) gelişmeler, ili, yatırımlar için cazip hale getirmiştir. İlde, OSB'ler yanında, ikisi merkez ilçede biri de Bor ilçesinde olmak üzere üç KSS bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, Ulukışla ve Çamardı ilçelerinde KSS inşası ve çalışmaları devam etmektedir (T. Kalkınma Bankası AŞ, 1998:55).

Sanayi ve ticaret il müdürlüğünün 2002 yılında yayınladığı verilere göre, Niğde ilinde imalat sanayinde faaliyet gösteren işyeri sayısı 133 olup; işyeri sayısı olarak en fazla işletmenin dokuma, giyim eşyası ve deri sanayinde (93 adet) olduğu görülmektedir. Söz konusu imalat sanayinde istihdam edilen personel sayısı 5.514 olup; bu toplam

içerisinde en fazla istihdamı gerçekleştiren faaliyet kolu dokuma, giyim eşyası ve deri sanayidir (Tutar, 2005:63).

Tablo 5'de 1990 yılı itibariyle Niğde il çalışan nüfusunun faaliyet kollarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo-5'de de görüldüğü üzere, il ekonomisi faal nüfusunun büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların sayısı 107.789 kişi (%72.6) olup; bunun %44'ü (47.483 kişi) erkek, %66'sı (60.306 kişi) ise kadın oluşturmaktadır. İmalat sanayinde çalışan iktisaden faal nüfusun, toplam içindeki payı ise, %8.61 (12.791 kişi) gibi düşük bir düzeydedir. İl ekonomisi faal nüfusunun ise, %53'ü (78.806 kişi) erkek, %47'si (69.671 kişi) kadındır.

Niğde il ekonomisi faal nüfusunun faaliyet kollarına göre Türkiye ve İç Anadolu bölgesi ile karşılaştırıldığında; Niğde ili tarım sektöründe çalışanların oranı (%72.6), İç Anadolu bölgesi (%50.48) ve Türkiye (%53.66) oranlarından oldukça yüksek olduğu, sanayi kesimi kısmen olmak üzere diğer kesimlerdeki oranların çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo-5: Niğde'de Çalışan Nüfusun Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1990)

FAALİYET KOLLARI	TÜRKİYE		İÇANADOLU BÖLGESİ		NİĞDE	
	İstihdam	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)
Ziraat, avcılık-ormancılık ve balıkçılık	12.547.796	53,66	1.954.586	50,48	107.789	72,60
Madencilik ve taş ocakçılığı	130.823	0,56	18.320	0,47	172	0,12
İmalat sanayi	2.781.717	11,90	395.498	10,21	12.791	8,61
Elektrik, gaz ve su	80.324	0,34	19.284	0,50	350	0,24
İnşaat	1.184.242	5,06	203.689	5,26	3.930	2,65
Ticaret, lokanta ve oteller	1.854.306	7,93	288.385	7,45	6.763	4,55
Ulaştırma, haberleşme ve depolama	775.427	3,32	144.958	3,74	3.118	2,10
Mali hizmet., sig.aracı ve yrd. Hizmet.	541.742	2,32	121.253	3,13	1.113	0,75
Toplum hzm. , sos. Ve kişisel hzm.	3.344.033	14,30	711.215	18,37	12.018	8,09
İyi tanımlanmamış faaliyetler	141.483	0,61	14.629	0,38	433	0,29
TOPLAM	23.381.893	100,00	3.871.817	100,00	148.477	100,00

Kaynak: TC. Kalınma Bankası AŞ: a.g.e. , s. 54

d. Niğde Kentleşmesinde Sanayi Sektörünün Etkisi

Kentleşme olgusu, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelerin ürünüdür (Keleş, 2002:21). Dünya toplumlarının var olagelen toplumsal ve ekonomik yapılarında köklü değişiklikleri yaratan ve insanlığın gelecek yaşamını şekillendiren temel olgu ise, sanayileşme olarak kabul edilebilir. Bu güçlü etkisi dolayısıyla, temel bir toplumsal olgu olarak kentleşme, sanayi devrimiyle ortaya çıkmış olup; bir kavram olarak

da sanayileşmeyle ilişkilendirilerek esaslı bir şekilde tanımlanabilmektedir*. Dolayısıyla sanayileşmenin kentleşme üzerindeki etkisi yadsınamaz. Bu gerçeklikten hareketle, Niğde'deki sanayileşmenin, ilin kentleşmesine etkisi incelendiğinde (ki, bu çalışma boyunca belirtilen veriler dikkate alındığında), olumlu sonuçlara varmak olanaklı gözükmemektedir. Diğer bir ifadeyle, Niğde'de kentleşmeyi yönlendirebilecek bir sanayileşmeden söz edilemez. Dolayısıyla, ilin kentleşme hızında ve oranında yakın ve orta sürede önemli bir değişiklik beklenmemelidir. Yine sanayileşmeye ve "teknik iş bölümü"ne bağlı, kentlere özgü değişim süreçlerinde etkililiğin sağlanması da yakın dönem Niğde kentleşmesinden beklenmemelidir.

7. KENTLEŞMENİN EKONOMİK VE SOSYAL MALİYETİ

Kentleşme hareketi günümüzde, özellikle gelişmekte olan ülkeler için, maliyet artırıcı niteliği giderek artan bir olgu haline gelmektedir. Ayrıca, zaman ve mekan farklılığı arttıkça bu nitelik daha da belirginleşmekte ve toplumsal, ekonomik vb adlar altında kendini göstermektedir (Ökmen-Arslan, 2001:248).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler kentleşmesi için "aşırı" nitelmesi genelde kullanılmaktadır (Keleş, 2002:35). Bununla anlatılmak istenen, kentleşmenin bu ülkelerde sanayileşme sürecinin beraberinde getirdiği bir toplumsal olgu olmadığıdır. Bu nedenle, "aşırı" kentleşme sürecinde kentle bütünleşme ve kente uyumun uzun bir zaman sürecinde ve yavaş gerçekleştiği kabul edilmektedir (Ökmen-Arslan, 2001:248).

Türkiye'de hızlı ve sağlıklı kentleşmenin yol açtığı toplumsal sorunlar, oldukça fazla olmakla birlikte, çevrenin tahribi, fiziki plansızlık veya yerleşme düzensizliği, gelir dağılımında eşitsizlik, sosyal tabakalaşmanın derinleşmesi, kültür değişmesi ve kültür boşluğu ve toplum hayatında çözümlerin yaşanmaya başlaması gibi başlıklar altında toplanabilir (Sezal, 1992:80). Kendi içinde ayrı ayrı özellik ve derinliğe sahip bu sorunlar, ülkemiz genelinde benzer bir nitelik taşımakta ve kimi özel durumlar dışında bütün kentlerimiz için aynılışma eğilimi göstermektedir. Buradan hareketle bu sorunların Niğde için de geçerliliğinden söz edilebilir. Şu farkla ki, Niğde'de bu sorunların düzeyinin, diğer kentlerimizle karşılaştırıldığında düşük düzeyde kaldığı belirtilebilir. Çünkü Niğde'nin kentleşme oranı, daha önce belirtilen rakamlardan da anlaşıldığı üzere, düşüktür.

Kentleşme oranının düşük olması, örneğin, barınma-konut gibi, büyük kentlerimizin karşı karşıya olduğu en temel kentleşme sorunlarının Niğde'de "sorun" düzeyine çıkmasını engellemektedir. Bu anlamda bu kentimizde yüksek bir konut talebi yoktur (TC. Sanayi ve T. Bakanlığı, 2003:14). Ancak konuta olan özellikle (efektif) talebin düşüklüğü, yavaş düzeyde de olsa, kentleşme hareketiyle gelen nüfusun kiralık konut talebinin de altında kalan bir konut üretiminin gerçekleşmesine yol açmaktadır. Birkaç bin konut üretimiyle, hem efektif konut talebinin hem de kiralama taleplerinin karşılanması olanaklı olacakken, bunun gerçekleştirilememesi, mevcut konutlar üzerindeki satın alma ve/veya kiralama taleplerini yoğunlaştırmakta; bu durum da konutların satın alma/kiralama fiyatlarını normalin oldukça üzerine çekmektedir.

Niğde'de kentleşmenin maliyeti açısından esas olarak, "tersine göçün", diğer bir ifadeyle, ilden diğer kentlere uzun yıllardan beri gerçekleşmekte olan göçün oluşturduğu/oluşturmaya devam ettiği "ekonomik ve toplumsal erozyon" (Keleş, 2002:74), üzerinde durulmalıdır. Kent ekonomisinin gelişmemiş olması, dışarı göçün temel nedeni iken; giden nüfusun profiline bakıldığında, özellikle belirli bir eğitim ve kültür

□ Kentleşmenin geniş bir tanımı için bkz.: R. Keleş; Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, Nisan 1996, s.19.

düzeyine ulaşmış nüfusun dışarı gittiği söylenebilir ki, bu nitelikli nüfusun, Niğde ekonomisi ve nüfusun “kentileşmesi” üzerinde oluşturabileceği dönüşüm etkisi böylece ortadan kalkabilmektedir. Diğer taraftan, ekonomik durgunluk, türlü yollardan ellerine önemli miktarlarda para geçen kimseler arasında da, büyük ve/veya diğer gelişmiş kentlere giderek iş yapma, parasını bu şekilde yatırımda kullanma isteğini oluşturmaktadır ki bu açıdan da Niğde'nin dışarıya nüfus verdiği söylenebilir. Bütün bunlar düşük düzeyli kentleşmenin maliyetleri olarak okunabilir.

8. NİĞDE'DE KENTLEŞME SORUNLARI

Türkiye gibi sanayileşmeyle desteklenmeyen ülkelerde kentleşme, kentleri ciddi ekonomik ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya bırakmakta ve kentleşmeye yüklenen pek çok olumlu faktörü geçersiz hale getirmektedir (Görmez, 2004:9).

Türkiye’de kentlerin sorunları incelendiğinde bunları iki ayrı kategoride toplamak olanaklıdır (Kaya, 2003:129). Bunlardan birincisi, temelde merkezi idareyi ilgilendirmekte, diğeri ise daha çok yerel düzeyle ilgilidir. Ülke genelindeki değişim ve gelişmelerden kaynaklanan birinci kategoride göç, ekonomik gelişim vb hususlar bulunurken; kentlerin kendi içinden kaynaklanan ve bu nedenle yerel yönetimleri daha çok ilgilendiren plansız yapılaşma, trafik, rekreasyon, temizlik vb hususlar ikinci kategori içinde yer almaktadır. Ancak burada Niğde kentsel sorunları ele alınırken bu sorunlar ortak pencereden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

a. Altyapı Sorunları

Ulaşım, haberleşme, enerji, eğitim, sağlık gibi teknik altyapı sektörleri, toplumsal ve ekonomik gelişmede önemli rol oynayan temel sektörlerdendir. Teknik altyapıyı meydana getiren söz konusu sektörler yeterince gelişmeden, istenilen nitelikte bir sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanması oldukça zordur (TC: Sanayi ve T. Bakanlığı, 2003:6). Niğde açısından bu gelişme sağlanamaz ise, bir taraftan kentleşmenin çok yavaş seyri sorunu ve diğer taraftan, sağlıklı bir kentleşme seyrinin sağlanması mümkün olmayacaktır.

Niğde ilinin ülke içi *ulaşım* bağlantıları açısından kenarda bir yer olduğu söylenemez. Bununla birlikte, ilin ekonomik ve tarihsel işlevi çevre iller ve yerleşmeler için yeterince çekicilik oluşturduğu da ileri sürülemez. Kent içi ulaşım açısından bugün Niğde’de, kentin küçük olması dolayısıyla, önemli bir sorun görülmemektedir. Ancak, gelecekte önemli sorunların yaşanmaması için, “kent içi ulaşımında temel hedefler” olarak belirtilen; güvenli ve konforlu bir ulaşım, ulaşım süresinin azaltılması, ulaşım maliyetlerinin azaltılması, kentli gruplar arasında eşitliğin sağlanması, çevreye en az zararın verilmesi (Görmez, 2004:70) hususlarını dikkate alan bir kent içi ulaşım planlamasının Niğde için hazırlanması gereği vardır.

Niğde’de elektrik *enerjisi* gereksinimi ülkenin genel enerji sisteminden karşılanmaktadır. Türkiye’de genel elektrik üretiminde fosil yakıtlardan elde edilenlerin payı büyüktür. Oysa verimli biçimde kullanılmadığı için fosil yakıtlar “kirletici” olmaktadır. Bunların taşıdıkları enerjinin ancak küçük bir bölümünden yararlanılabilmekte ve geri kalanı çevreye önemli miktarlara varan CO₂, hidrokarbon, SO₂, nitrojen oksit biçiminde bırakılmaktadır (Cipollo, 1992:54). Niğde’de, henüz yakıt olarak çevreye zararı olmayan doğalgaz enerjisinden yararlanılmamaktadır. Ayrıca, “çevre dostu”, “yenilenebilir” yakıt anlamında rüzgâr enerjisinden yararlanabilme potansiyeli bulunmaktadır.

Türkiye’de II. Dünya Savaşı sonrasında ve çok partili siyasal yaşama geçişle birlikte hızlanan göçler ve buna paralel artan kentleşme hızı, pek çok sorunu beraberinde

getirmiştir. Bunlardan en önemli olarak ileri sürüleni, *konut* sorunudur (Aydınlı, 2004:143). Ancak bu sorunun birincileşmesi, yoğun göç alarak, hızlı kentleşme sürecine giren kentlerimiz için geçerli olduğu; bu anlamda Niğde için konut sorununun öncelikli bir kentsel sorun olmadığı söylenebilir. Belirtmek gerekir ki, Robert'in, Engels'ten aktararak, "konut krizi" olarak anlaşılan şeyin, insanların büyük kentlere hızla akışı nedeniyle işçilerin konut-yerleşim koşullarındaki kısmi kötüleşme olduğu ve bu kötüleşmenin yansımaları olarak, aşırı kira artışları, fazla kalabalık kiralık konutlar ve birçokları için tehlikeli de olsa bir konut bulamama olduğunu ileri sürüyorsa da (Robert, 1999:18), günümüzde konut sorununun bunları aşan bir çok yönü olduğu söylenebilir.Yapılan tahminlere göre 2020'li yıllarda azgelişmiş ülkelerin nüfusunun %61'i kentlerde yaşamaya başlayacaktır. Bu olası gelişmenin sebep sonuç ilişkisi aşağıdaki gibi gösterilebilir ([Http://www.uni-schule.san-ev.de/space/Arnoldinum/arbeit/grundw/team5.htm](http://www.uni-schule.san-ev.de/space/Arnoldinum/arbeit/grundw/team5.htm)) :

Sebepler :	Durum :	Sonuç :
Genel nüfusun artması	Kentsel nüfusun artması	Konut sorunları
Kırsal alanlarda geçinme koşullarının yetersizliği dolayısıyla göç		Altyapısal sorunlar
Kırdan kente kaçış		Sosyo-ekonomik sorunlar
		Sosyal sorunlar
		Ekolojik sorunlar

Yukarıda belirtilen nedenler çerçevesinde gelişecek kentleşme, örgütsel ve ekonomik olarak büyümemiş bir kentsel yapıyı beraberinde getirecektir. Kentlerde aşırı nüfus birikimi sonucu ortaya çıkacak olan informal yerleşim alanlarının (gecekondu bölgeleri-Squattersiedlung, yoksulluk yuvaları-slums), azgelişmiş ülke kentlerinde birer geçiş alanından çok yapısal bir durum arz edeceği ileri sürülmektedir. Bu süreç içerisinde sürekli konut yapımı sürse de kentler aşırı nüfusun üstesinden gelemeyecektir ([Http://www.uni-schule.san-ev.de/space/Arnoldinum/arbeit/grundw/team5.htm](http://www.uni-schule.san-ev.de/space/Arnoldinum/arbeit/grundw/team5.htm) , 06.04.2003). Dolayısıyla gelecekte böyle bir kentsel yapı ile birçok sorunlarla karşı karşıya kalmadan konut sorununu çözmeye dönük ciddi politikalar geliştirmek büyük önem göstermektedir. Diğer taraftan, konut sorunu, azgelişmiş ülkelerde nicelik, gelişmiş ülkelerde ise nitelik yönünden öne çıktığı ileri sürülmektedir (Pfaller, 1997) ki, azgelişmiş ülkelerde bu durum da dikkate alınarak, konut niteliğini de önemseyen konut politikaları geliştirilmelidir.

Niğde'de ilin toplam nüfusunun % 38'i şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Kentleşme oranının düşük olması, konuta olan talebin de düşük olmasına sebebiyet vermektedir. Ancak son yıllarda ve özellikle 1992 yılında üniversitenin kurulmasından bu tarafa ve ildeki gelişmelere koşut olarak kooperatifleşme yoluyla veya bireysel olarak yeni konut yapımı da artış göstermektedir. 2002 yılında konut sektöründe faaliyet gösteren kooperatif sayısı 132'e ulaşmıştır. Niğde'de özel sektör, kooperatifler, belediye ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)'nin konut üretme girişimleri söz konusudur. Özellikle TOKİ'nin konut yapımında yer seçiminin iyi olmadığı, daha çok siyasal

kaygıların, yer seçiminde etkili olduğu söylenebilir. Ki zaten konut üretimine ilişkin politikalarda yerel yönetimler ile merkezi yönetimin her zaman işbirliği içinde olduklarını söylemek zordur. Çünkü merkezi yönetimin konut politikalarına ilişkin yaptığı düzenlemeler, çoğu zaman yerel yönetimlerin özerklik alanına bir müdahale olarak görülmektedir. Bu durum, genel konut politikalarının uygulanmasında yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında yetki tartışmasını gündeme getirmektedir (<http://www.brandenburg.de/>, 2002).

Türkiye’de kentler bağlamında şöyle bir politika üretildiği ileri sürülmektedir: Önce nüfus hareketi ve bu nüfusu istihdam etme uğraşları, daha sonra bu nüfusa yaşanabilir bir kent oluşturma uğraşları yapılmaya çalışılmıştır ve bu durum, çarpık, plansız, karmaşık kentleri üretmiştir (Kaya, 2003:103). Bununla birlikte, ne Türkiye, ne de Niğde bağlamında istihdam sorununun çözülememesi, Türkiye’de merkezi düzeyde böyle bir politikanın varlığının kuşkuyla karşılanmasına yol açmaktadır.

b. Kentsel Altyapı Sorunları

Kentsel altyapı, bir kentin işlevlerini yerine getirebilmesi, büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan temel hizmetler, kolaylıklar ve donanımlar biçiminde tanımlanmakta olup; kentsel yaşam kalitesinin en önemli belirleyici unsuru olarak değerlendirilmektedir (Görer, 2005:423).

Hızlı kentleşme olgusu, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla da bağlantılı olarak; kanalizasyon, temiz su şebekesi, kaldırım, cadde ve sokakların inşası gibi hizmetlere olan ihtiyacı artırmıştır. Gelişmekte olan ülke kentlerinin bu tür hizmetleri karşılamada, yoğun uğraş içinde olmalarına karşın, yetersiz kaldıkları görülmektedir (Yüksel, 2004:8). Hızlı bir kentleşme sürecinde olmamasına karşın, belirtilen sıkıntılar Niğde’de de yaşanmakta olduğu söylenebilir.

Niğde’nin ilk modern içme suyu ve şebekesi 1949 yılında Merkova köyünden, demir borularla getirilmek suretiyle oluşturulmuştur. Ancak, kentsel gelişmeye cevap veremeyen bu şebekeye, 1969 yılında yer altı suyu dâhil edilmeye başlanmıştır (Bildirici,1994:330). Niğde belediyesinin yapmış olduğu çalışmalar sonucu, bugün için Niğde’de içme suyu sıkıntısı bulunmamaktadır.

Niğde kent merkezinde kanalizasyon şebekesi tamamlanmış olmakla birlikte, bu alt yapının gereksinimi yeterince karşıladığı söylenemez. Yerel yönetim birimindeki teknik eleman yetersizliği dolayısıyla olsa gerek, kentsel planlamanın ve bu çerçevede kent içi ulaşım yollarının doğa koşullarına uygun yapılmaması, yağışlı havalarda suların çabuk tahliye olmasını engellemekte; yolları kaplayan su akıntıları ve/veya su birikintileri özellikle yaya trafiğini olumsuz etkilemektedir. Aslında yerel yönetimlerin temel sorunlarından biri olarak gösterilen “nitelikli personel eksikliği” (Uzun, 2002:87), her türlü yerel hizmetin kalite düşüklüğünün nedenlerinden biri olarak gösterilebilir.

Kente elektrik kablolarının yeraltına indirilememiş olması, kentin fiziki görünümünü olumsuz etkilemektedir. Diğer taraftan, kent içi ulaşım yollarının genişliğinin de, araç trafiğinin sağlıklı bir şekilde işlemesine olanak verdiği söylenemez. Ayrıca yayalar açısından temel bir sorun da, cadde ve sokaklarda yeterli genişliğe sahip kaldırımların bulunmaması ve birçok yerde kaldırımların araçlarca işgal edilmiş olmasıdır. Burada temel sorunun, kentin, tek merkezli büyüme sürecine itilmiş olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, kentin, birden fazla büyüme merkezli hale getirilme gereği vardır.

c. Kentleşme Sorunu

Niğde’de kent nüfusunun, kırsal toplum özelliklerinin büyük oranda gözlemlendiği bir yerleşim yeri olmak dolayısıyla, “kentileşememe” sorunundan da söz edilebilir. Çağımızda kentleşmenin sanayileşmeye koşut bir süreç olarak gerçekleşmesi, Niğde kentleşmesinin, sanayiden yolsun olmak dolayısıyla, oldukça yavaş gerçekleşmesine neden olmaktadır; dolayısıyla, “kentlere özgü” niteliklerin belirginleşmesini engellemekte; bu da kent nüfusunun “kırsallık” özelliklerini hakim unsur olarak devam ettirmesine sebebiyet vermektedir. Nitekim, aşağıda belirtilen ve çağımızda bir kent tanımında için unsurların bir çoğu, Niğde için söylenemez. Bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanabilmesi için şu niteliklere sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Kaya, 2003:11):

- Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olmak,
- Tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması,
- Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması,
- Geleneksel aile yapısının çözülerek, yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması; nüfusun büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,
- Yerel değerlerin yerini, ulusal veya evrensel değerlerin almış olması,
- Geleneksel ilişkilerin (cemaat toplum tipinin) çözülüp, bireysel ilişkilerin veya bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması,
- Eğitim düzeyinin, kırsal kesimdeki düzeyden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,
- Toplumsal normların yerini, resmi denetleme kurumlarının almış olması,
- Statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olması.

Dolayısıyla, kentleşme, yukarıda özellikleri belirtilen bir mekanda, buraya göçenlerin, yerel nüfusla birlikte “yeniden toplumsallaşması”nı içerir. Kısaca kentleşme, göç edenlerin, kent toplumunun değer-norm sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek onların yaşama biçimlerini benimseme sürecini ifade eder (Bal, 1999:34).

d. Çevre Sorunları

Niğde kentinde hava kirliliği kış aylarında artmaktadır. Bunun temel nedeni, ısıtmada düşük kalitede kömür kullanımı, yanlış yakma teknikleri ve kullanılan kazanların bakımlarının düzenli olarak yapılmamasıdır. Motorlu taşıtların eksozlarından çıkan saf karbon ile CO₂ ve CO gazları, üzerinde önemle durulması gereken kirleticiler olarak öne çıkmaktadır. Kentte, önemli oranda hava kirliliğine sebep olan sanayi kuruluşlarından OYSA Niğde Çimento Fabrikası, emisyon sınırlarını zaman zaman zorlamaktadır. Bununla birlikte, A grubu emisyon izin belgesine sahip olan OYSA’da 22 adet jet-pulse torbalk filtre ve bir adet elektro filtre ile üretimin değişik aşamalarında toz emisyonları tutulup, geri dönüşüm sağlanmaya çalışılmaktadır (www.oysanigde.com.tr , 20.09.2005). Buna rağmen, DİE’nin 2003 yılının Şubat ayı verilerine göre, Niğde, partiküller madde (duman) konsantrasyonunun en yüksek olduğu il merkezleri içinde yedinci sırada geldiği belirtiliyorsa da (www.die.gov.tr/turkish/sonist/cevre , 21.11.2003), Devlet İstatistik Enstitüsü’nün ilgili internet sayfasında 2002, 2003 ve 2004 yılları ortalamalarına bakıldığında, partiküller madde yoğunluğu dolayısıyla ilk ona giren illerimiz arasında Niğde bulunmamaktadır. Diğer taraftan, belirtilen bu üç yıl verilerine göre Niğde 2003 yılında

SO2 konsantrasyonu bakımından ilk ona girdiği (<http://www.die.gov.tr/yillik/02cevre.pdf> , 21.11.2003) ileri sürülüyorsa da, DİE'nin 2003-2004 Kış sezonu (Ekim-Mart ayları arası) verilerine göre (<http://www.die.gov.tr/nuts/21d3.xls> , 23.09.2005), Niğde'nin SO2 açısından 67 ortalaması ve eksi 43 değişim oranıyla diğer illerimizle karşılaştırıldığında kirlilik açısından "orta" düzeyde gözüktüğü söylenebilir (43 ilimizin dahil edildiği bu sıralamada Niğde'nin SO2 ortalama oranı 26 ilin ortalamasının altında bulunmaktadır). Partiküler madde (duman) açısından ise, 2003-4 sezonu Niğde ortalaması 43 ve değişim oranı eksi 25 olup; 43 il içerisinde 28 ilin ortalamasının altında bulunmaktadır (<http://www.die.gov.tr/nuts/21d3.xls> , 23.09.2005).

İlde su kirliliği olan en önemli yer, Akkaya Barajı'dır. Bunun nedeni, Niğde belediyesinin, Niğde Üniversitesi Kampüsünün, Organize Sanayi Bölgesinin ve Fertek belediyesinin atık sularını bu baraja boşaltmasıdır.

Niğde'de çöplerin geri kazanılması için herhangi bir tesis bulunmamaktadır.

Orman alanları, ilin genel alanının %6.6'sını oluşturmaktadır. Bu oran, %26 olan Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. İlde orman alanlarını çoğaltmak amacıyla 1993 yılında "Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Başmühendisliği" kurulmuş ve bu kurum aracılığıyla bugüne kadar her yıl ortalama bir milyon adet fidan dikimi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca başta Niğde ve Bor belediyeleri olmak üzere diğer belediyeler, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları tarafından her yıl 150 bin adet fidan dikimi yapılmaktadır. Ağaçlandırma çalışmalarında sedir, çam gibi ibrelî türlerin yanı sıra, kırsal kesimin gelir seviyesinin yükseltilmesi amacıyla badem, ceviz, dikimi yapıldıktan birkaç yıl sonra kiraza aşılabilen mahlep ve arıcılık için önemli bir ağaç olan akasya gibi türlere önem verilmektedir. Halkın rekreasyon gereksinimini karşılamak üzere il çevresinde 1000 hektar civarında yeşil bir kuşak oluşturulmuştur (TC.Niğde Valiliği, 2003:22-24).

Belirtmek gerekir ki burada çevre sorunları dar anlamda ele alınmıştır. Geniş anlamda çevre sorunlarının az gelişmiş ülkelerde kendine özgü bir boyutu olduğu söylenebilir. Bu boyut bir anlamda "kentsel sorunlar"ın çoğunluğunu içerir. Çünkü bu sorun az gelişmişlik süreciyle sıkı sıkıya bağlantılı olup; kentlerin devasa büyümesinden ve burada yaşayanların karşı karşıya oldukları ve gittikçe büyüyen, kitleselleşen, çekilmez hale gelen bir yoksulluğu da içermektedir (Beck, 1990:125).

SONUÇ

Wirth'in "köy-kent sürekliliği" yaklaşımı içinde Niğde'nin bu ayrılaşmada kentsel özelliğinin diğerini büyük oranda geçtiği ileri sürülemez. Bunun nedeninin, Niğde'de kentleşme hızının oldukça yavaş olması olduğu ileri sürülebilir. Kentleşme hızının düşük olmasının nedenleri olarak, kent ekonomisini canlandıracak bir sanayileşme girişiminin bulunmaması ve ilin (ve kentin) sürekli dışa göç vermesi olduğu söylenebilir. Niğde Üniversitesi'nin kurulmuş olması kentin sosyo-ekonomik yaşamına canlılık getirmiş olmakla birlikte; bu canlılık daha çok hizmetler sektörüne yansımaktadır.

Toplumların modernleşme süreçleri, kuşkusuz birçok olumlu şeyi beraberinde getirmektedir ki, sanayi devrimi "modernite"nin en temel kazanımlarından biridir ve bir toplumsal olgu olarak kentleşme de hiç şüphesiz sanayileşmenin bir ürünüdür. Batı toplumlarında kentleşme, sanayileşme öncülüğünde gerçekleşen bir süreç olduğu için, beraberinde getirdiği olumsuzlukların çözümü de olanaklı olmuştur. Ancak Türkiye gibi sanayileşmeye dayalı bir kentleşme hareketi başlatamayan ülkelerde, kentleşmenin olumlu sonuçları cüzi kalırken, sadece olumsuzlukları kendini belirgin bir şekilde göstermektedir. Bu anlamda Türkiye kentleşmesinin birçok özelliğini, Niğde

kentleşmesinin de taşıdığı söylenebilir. Ancak bu çalışmanın içeriğinde de gösterilmeye çalışıldığı üzere, bu ilde kentleşme hızının düşüklüğü, bu sorunları göreceli kılmaktadır. Diğer bir anlatımla, Niğde’de yavaş bir kentleşme sürecine koşut daha düşük düzeyli sorunlar yaşanmaktadır.

Niğde kentleşmesinin sorunları, Türkiye kentleşmesinin bir izdüşümü olarak benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, Niğde kentleşmesi diğer, özellikle büyük kentlerimizin kentleşme özelliklerinden görece farklılaşmaktadır. Bu çerçevede, en temelde altyapı sorunlarından söz edilebilir. Ancak Niğde kentleşmesine özgü, belki Anadolu’nun küçük kentlerinin hepsinde görülebilecek olan, daha önemli sorun ise, “kentlileşememe” ve yerleşim yerinin, “kentsel bir yapı”ya ilişkin özelliklerden çok “kırsal bir yapı” özelliği göstermesidir. Günümüz iletişim çağının beraberinde getireceği dış dünya ile “hızlı etkileşim”, belirtilen bu son sorunun çabuk aşılmasına ivme kazandırabilir. Diğer sorunlar ise, yerel kent ekonomisinin sanayiye dayalı olarak geliştirilmesiyle ancak aşılabilir gibi gözükmektedir.

Kentsel gelişme, daha önce belirtildiği üzere teknik bir kavram olarak, bir kentin mekansal, tarihsel ve yapısal yönlerini içeren bütüncül bir gelişmesinin ifadesidir. Bu etkinlik, yerel etkinlik alanlarının komplike hale gelmesinin beraberinde getirdiği sorun alanlarını planlayarak yönetme ve dolayısıyla kentsel mekanları “daha iyiye doğru” anlamda değiştirme-dönüştürme süreci olarak değerlendirilebilir. Bu kavramdan bir taraftan bütün bir kentin planlanması ve gelişimi diğer taraftan kentin her bir parçasının ayrı ayrı gelişimi anlaşılmalıdır. Niğde bağlamında, toplumsal bir olgu olarak “gelişme”den söz edilebilir, ancak kentsel alanların istenilen yönde, planlı bir şekilde yönetilerek bilinçli bir değişime yönlendirilmesi anlamında “kentsel gelişme”, Niğde’de kentsel süreçlerde yoğun bir şekilde başvurulan bir teknik değildir. Niğde’de “kentsel gelişme” (bu kavram ‘geliştirme’ biçiminde de okunabilir) araç ve tekniklerini yoğun bir şekilde kullanmayı gerektirecek düzeyde bir kentleşmeden henüz söz edememek, aslında Niğde’de toprağın fiziki kullanımına, bir başka deyişle, mekansal planlamanın toplumsal yarar doğrultusunda uygulanmasına büyük bir avantaj oluşturduğu göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKLAR

- ADRİAN**, H. - M. ADRİAN; “Stadtplanung-Landschaftsplanung-Herausforderungen und Perspektiven-“, Zukunftsufgaben der Stadtplanung, T. SİVERTS (Hrsg.), Werner-Verlag, 1. Auflage, Duesseldorf, 1990, s.61-84
- AKDEMİR**, Ş. ve H. Vuruş; “Niğde Ekonomisinin Gelişmesinde Tarımın Yeri ve Önemi”, Niğde İlinin Ekonomik Gelişmesi, Seminer, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Niğde, 1998.
- ALBERS**, Gerd; “Stadtentwicklung/Bauleitplanung”, Kommunalpolitik, H.Wollmann/R. Roth (Hrsg.), Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 1998, s.572-585
- AYDINLI**, H. İbrahim; Sosyo-ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler, Nobel Yayın- Dağıtım, Ankara, 2004.
- BAL**, Hüseyin; Kent Sosyolojisi, Turhan Kitabevi, I. Baskı, Ankara, 1999.
- BECK**, J. Mansvelt; Çevre ve Üçüncü Dünya, Endülüs Yayınları, İstanbul, 1990.
- BİLDİRİCİ**, Mehmet; Tarihi Su Yapıları- Konya, Karaman, Niğde, Aksaray, TC. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1994.

- CERİTLİ, İ.;** Kentleşme Sürecinin Ekonomi-Politiki ve Bir Türkiye Uygulaması, Yargı Yayınları, Ankara, 2003.
- CİPOLLO;** Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi, Ötüken yayınları, 2. basım, İstanbul, 1992 (1999).
- GABRIEL, Albert;** Niğde Tarihi, (çev.) A.Akif Tütenk, Bengi Matbaası, Ankara, 1962.
- GALANTİ, Avram;** Niğde ve Bor Tarihi, Tam Matbaası, İstanbul, 1951.
- GEDİK, İ.;** "Niğde Tarihi", Niğde Yıllığı, Niğde Valiliği Yayını, Ankara, 1997.
- GÖRER, Nilgün;** "Kentsel Altyapı Hizmetlerinin sağlanmasında Kamunun Değişen Sorumluluğu", Şehircilik Çalışmaları, Nobel Yayın-dağıtım, Ankara, Nisan 2005.
- GÖRMEZ, Kemal;** Bir Metropol Kent Ankara, Odak Yayınları, Ankara, 2004.
- HAMM, B.-I. NEUMANN;** Siedlungs-Umwelt- und Planungssoziologie, Band-2, Leske + Budrich, Opladen, 1996
- HAYRİ, Mehmet;** Niğde Sancağı, Yayına Hazırlayan: İ. Gedik, Niğde, 1994.
- <http://de.wikipedia.org/wiki/Stadtentwicklung> , 31.01.2006
- <http://library.fes.de/fulltext/stababteilung/00518toc.htm> , 27.09.2005.
- http://www.brandenburg.de/land/msww/service/1999/030899_3.html , Strategien der Wohnungspolitik für die Kommunen, 13.05.2002.
- <http://www.die.gov.tr/nuts/21d3.xls> , 23.09.2005.
- <http://www.die.gov.tr/nuts/31d3.xls> , 23.09.2005.
- <http://www.die.gov.tr/nuts/81d3.xls> , 22.09.2005
- <http://www.die.gov.tr/nuts/81d3.xls> , 22.09.2005.
- <http://www.die.gov.tr/nuts/82d3.xls> , 22.09.2005.
- <http://www.die.gov.tr/turkish/sonist/cevre> , 21.11.2003.
- <http://www.die.gov.tr/yillik/02cevre.pdf> , 21.11.2003.
- <http://www.oysanigde.com.tr> , 21.09.2005.
- <Http://www.uni-schule.san-ev.de/space/Arnoldinum/arbeit/grundw/team5.htm> , 06.04.2003
- İNCEKARA, A.;** "Niğde Ekonomisinin Gelişmesinde Sanayinin Yeri ve Önemi", Niğde İlinin Ekonomik Gelişmesi, Seminer, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Niğde, 1998.
- KAYA, Erol;** Kentleşme ve Kentileşme, İlke Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 2003.
- KELEŞ, R.;** Kentleşme Politikası, İmge Yayınları, 3. baskı, Ankara, Nisan 1996, s.79)
- KIRAY, Mübeccel B.;** Kentleşme Yazıları, Bağlam Yayınları, ikinci basım, Eylül 2003.

- ÖKMEN, M.** - N.T. Arslan; “ Sivas'ta Kentsel Gelişme”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.2, S.1, 2001.
- ÖZER, Ahmet;** Kentleşme ve Yerel Yönetimler, Ürün Yayınları, İlk Basım, Ankara, Şubat 2000.
- PFALLER, Alfred; Politik - Dossier Wohnungspolitik, Friedrich Ebert Stiftung, Bonn, 1997;**
- ROBERT, Jean;** Kent ve Halk- Kent Üzerine Alternatif Düşünceler, Ütopya yayınları, Birinci Basım, Ankara, 1999.
- SEZAL, İhsan;** Şehirleşme, Ağaç Yayıncılık Alternatif Üniversite Dizisi, İstanbul, 1992.
- SJOBERG, Gideon;** “Sanayi Öncesi Kenti”, 20. Yüzyıl Kenti, (der. ve çev) B. Duru ve A. Alkan, İmge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara- İstanbul, 2002.
- TC. BAŞBAKANLIK Devlet İstatistik Enstitüsü;** Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Niğde, DİE, 2001.
- TC. NİĞDE VALİLİĞİ;** Niğde İl Yıllığı 1967, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1967.
- TC. NİĞDE VALİLİĞİ;** Niğde İl Yıllığı 1973, 1973.
- TC. NİĞDE VALİLİĞİ;** Niğde İl Yıllığı, Önder Matbaacılık, Ankara, 1997.
- TC. NİĞDE VALİLİĞİ;** Niğde Kongresi Çalışma Belgesi, Niğde, Ekim 2003.
- TC. SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI;** Niğde Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Yayın No:120, Ankara, 2003.
- TOPRAK, Zerrin;** Kent Yönetimi ve Politikası, 5. Baskı, İzmir, 2001.
- TUTAR, E.;** Üniversitelerin Yerel Ekonomiye Katkısı -Niğde Örneği-, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005.
- TÜRKİYE KALKINMA BANKASI AŞ;** Niğde - Uygun Yatırım Alanları Araştırması, 1998.
- UZUN, Turgay ve H. Kurt;** “ AB'ne Giriş Sürecinde Yerel Yönetimler ve Sorunları”, Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler, (der.) B.Parlak ve H.Özgür, Alfa yayınları, 1. baskı, İstanbul, 2002.
- WIRTH, Louis;** “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, 20. Yüzyıl Kenti, (der. ve çev.) B.Duru ve A.Alkan, İmge kitabevi, Ankara- İstanbul, 2002.
- www.nigde.gov.tr/yeralti.htm** , 19.09.2005.
- YILMAZ, Faruk;** Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde, Hamle Matbaası, Niğde, 1998.
- YÜKSEL, Fatih;** Çağdaş Kent Yönetimi ve Yönetici Vizyonu, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.